

חוצאת " אחיאסף "

אוצר ישראל

מבחר שירת העברים ומליצתם

ספר ראשון

רבי יהודה הלוי

קובץ

שיריו ומליצותיו

נערבו כחדש ע"י

א. א. הרמב"י.

חוברת [2] ישיביות

ווארשא

בדפוס האחים בורבקר

תרנ"ג.

מחיר החוברת 7 קא'

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 315 I 7.

РАББИ ІЕГУДА ГАЛЕВИ

т. с. сборникъ стихотвореніи Рабби Іегуда Галеви
сост. А. А. Гаркави.

Выпускъ VII.

ВАРШАВА

Тип. Братъевъ Шульдбергъ, Дикая № 1.

1893.

בית כ"ה — אמונות ואמונתי. אין הכוונה פה לאמונת הדת ולא מבעלי דתות אחרות ידבר פה כי אם מבני ישראל הפתאים שדעותיהם אינן צרופות ומוזקקות. ואמונות פה על דרך העברה, או על דרך פתי יאמין לכל דבר. בית כ"ח — הלשמים. האבנים הטובות, מן לשם שבו ואחלמה. בית ל"א — לגשמים. לגופות (כהוראת המלה גשם בספרי הפילוסופיא והיא לקוחה מערבית).
 לשיר ט — נדפס: החלוץ א' (מהדורא ב' 1866) עמוד 132.

הערה להכורך:

(א) דרוש להסיר מהחוברת הראשונה את „רשימת השירים והמליצות וכו'“ שנדפסה בטעות ולהדביק במקומה את „לוח השירים והמליצות לריו"ה ע"פ א"ב"„
 (ב) את שער הספר, תכן העיגולים, הקדמת המו"ל, חיו ריו"ה ושיריו והקדמת המעריך דרוש לשים בראש החוברת הראשונה.

יהי קודמת בשו"ת אין ענינה לא נמצא בערבית בהוראה זו. ולכן ברשימת השיר צ"ל: לר' שלמה בן פרוצאל בן אהות סדילה. ובזמן מ"ו שנה שעברו בין המהדורא הראשונה והשניה מהחלוץ לא נמצא יה"ש [הכנוי ר' לשמו בשולי הדפים לא ממני יצא והוא הוספת המדפיסים] מה לתקן בשירים אלה הנדפסים אצלו בשבוישים רבים, ורק הוסיף להביא על רשד"ל הנפטר ז"ל רבה רעה ששקריתה נראה לעין כל בוחן אוהב אמת.

בית כ"ה — אמונות ואמונתי. אין הכוונה פה לאמונת הדת ולא מבעלי דתות אחרות ידבר פה כי אם מבני ישראל הפתאים שדעותיהם אינן צרופות ומוזקקות. ואמונות פה על דרך העברה, או על דרך פתי יאמין לכל דבר.

בית כ"ח — הלשמים. האבנים הטובות, מן לשם שבו ואחלמה. בית ל"א — לגשמים. לגופות (כהוראת המלה גשם בספרי הפילוסופיא והיא לקחה מערבית).

לשיר ט — נדפס: החלוץ א' (מהדורא ב' 1866) עמוד 132. גראָטץ 83. וראה אודותיו גייגער 146. והשיר הזה והבאים אחריו אודות ר' שלמה ו' פרוצאל נדפסו עפ"י העתקת פינסקער מכ"י שמצא פירקאוויץ, ועל השיר הזה רשום בערבית: ולה מדה ר' שלמה בן כרוצה בן אבת סדילה ענד רגועה מן בלאד [בן] רדמיר. ובעברית: ולו תהלת ר' שלמה בן כרוצה [צ"ל כמו בכ"י 21 ואָריענט לשנת 1850 עמוד 647, 461 עפ"י שלשה כ"י: בן פרוצאל] בן אחות סדילה [נראה כהשערת גראָטץ בדברי הימים שלו VI, 110 שהכוונה להיהודי Cidellus יועץ המלך אלפונסו מקאסטיליאה] בשובו ממדינת [בן] רדמיר [הוא לפי השערת קויפמאן 14 אלפונסו הראשון מארגוניהא בנו של Rademir הנקרא בספרדית Ramiro], והמלה הנוספה בן לפי כ"י אָקספּאָרד, וגייגער חשב כי סדיל בערבית הוראתו איזו קורבת בשר, אך עד עתה לא נמצא בערבית בהוראה זו. ולכן ברשימת השיר צ"ל: לר' שלמה בן פרוצאל בן אחות סדילה. ובזמן מ"ו שנה שעברו בין המהדורא הראשונה והשנית מהחלוץ לא מצא יה"ש [הכנוי ר' לשמו בשולי הדפים לא ממני יצא והוא הוספת המדפיסים] מה לתקן בשירים אלה הנדפסים אצלו בשבוישים רבים, ורק הוסיף להביא על רשד"ל הנפטר ז"ל דבה רעה ששקרותה נראה לעין כל בוחן אוהב אמת.

בית ג' — מְצַמִּידיָהּ . אצל יה"ש בחלוץ בשבוש מְצַמִּידיָהּ נגד המשקל וההוראה .

בית ז' — בְּחָבֵל . בחלוץ בשבוש בְּחָבֵל .

בית י"א — בְּקָט . בחלוץ בְּקָט .

בית י"ב — לְבָרוֹק . המלה נראה כמו שבשת . ואולי צ"ל לְבָרוֹת .

שם — עֲתוּדִיָּהּ . צ"ל כמו בחלוץ עֲתוּדִיָּהּ מלשון

ועתודתיהם (ישעיה י' י"ג) .

בית י"ג — שְׁלֹמָה . בחלוץ שְׁלֹמָה .

בית ט"ו — כְּשׁוּבוֹ . אולי צ"ל כְּשׁוּבוֹ .

בית יז — שְׁחָרָה . בחלוץ בטעות שְׁחָרָה .

בית י"ח — שְׁחָרָה , ובחלוץ שְׁחָרָה . וצ"ל שְׁחָרָה (עם דגש בכ"ף

ומפיק ה"א) לפי המשקל , ור"ל ר' שלמה השכיח

את הארץ את ימי מרודיה .

בית י"ט הערה א' — צ"ל המרכבת .

לשיר י — נדפס : גייגער דיואן 146 (הבית הראשון) . החלוץ

133 . גראָטץ 84 . ורשום עליו בערבית : וקבל

אתמאם הדה אלקצידה ואנפאדהא אקתל אלממדוח [בחלוץ

בשבוש אלמדמוח] פאתצל בה דלך פקאל מקטועא (ולפני

השלמת הקצידה הזאת וטרם שלחו אותה נהרג המהולל וכאשר

שמע זאת אמר בהפסיקו את השיר שלמעלה בזה) .

בית ב' — ביד קוה שלומו . אולי צ"ל בעד או ליד (תחת

ביד) ואצל גראָטץ בטעות שלמה .

לשיר יא — נדפס : אָרִיעֶנטֶשׁ לשנת 1850 עמוד 461 (רק שלשה

בתים) . החלוץ 134 . גראָטץ 84 . ומראשי חבות

ראשי הבתים בשיר זה יוצא השיר הקצר הבא אחריו (שיר י"ב).
 ובערבית רשום עליו: ולה איצא ז"ל פי ר' שלמה אלמדכור
 ירתיה חין בלגה אנה [קתל] (ולו ז"ל גם כן על ר' שלמה
 הנזכר בקוננו עליו עת נודע לו כי נהרג).

בית א' — אשנה וכן בארוענט. ובחלוץ בטעות אשנה.
 בית ג' — גשקפה, בחלוץ גשקפה נגד המשקל, שם באוריה,
 בחלוץ באוריה.

בית ז' — ותפת מנחיריה, מוסב על מלת יעל הקודמת ור"ל
 מנחירי האנחה יעל התופת, ואולי צריך לסרס את
 הבית ושעורו כזה: בעת יעל עשן האנחה מנחיריה תפוצץ
 (האנחה) את הסלעים ואף את התפת.

בית ט' — הבית הזה נראה כמושבש, ואולי תחת ד ב ר י ם צ"ל
 ג ב י ר י ם, או במקום יחד צ"ל יחוי (מפני המשקל
 תחת יחוי).

בית טו — בחלוץ: בחקבה בער ת... ריה. וזהו בלי כל מובן.
 ותקנתי והשלמתי לפי הענין. ור"ל התבל טמנה
 בחובה (כלשון הכתוב איוב ל"א ל"ג) את האסון אשר הכינה
 לבן פרוצאל למען תוכל להסתיר מסתריה ממנו ולא יזהר מן
 הסכנה.

בית טז — אחרי המלה יום תחסר תנועה אחת, ואולי תחת
 ל פני ם צריך להגיה קלפנים, והמלה נד בה מוסב
 על תבל בבית הקודם.

בית כ' — תחת למרכבת אולי צ"ל למפכת, וגם המלה
 יבחון נראה כמושובשת.

בית כ"א — מבת יהודה ממררת אמריה, וכדומה בשיר המיוחס
 לבת ר"י הלוי (חדשים גם ישנים I, 5): בת ציון
 שמעתי ממררת אמריה, ורשד"ל ייחסו בראשונה באגרתו לצונץ

ל'ר' אליה לוי ולכן רשום כזאת אצל צונץ (ליטעראטורגע-
שיכטע 496), אולם אחרי כן חזר בו רשד"ל כרשום אצלי
למעלה 178.

בית כ"ב — מבלואי חגוריה. כן אצל יה"ש בשורק. וצ"ל
מבלואי חגוריה בתולם.

בית כ"ז — מוטות יפתח. כן בנוסתת יה"ש שהעיר על זה „אולי
צ"ל מוסרות יפתח, כי בלעדי זה תחסר תנועה
בחרוז, וכד ניים ושכיב כתב זאת כי אין חלוק בתנועות בין
המלות מוטות ומוסרות וגם בדלת אין המשקל עולה יפה
לפי נוסחתו. לכן הוספתי עפ"י ההשערה את המלה אסירים,
והמלה ומי שמתי בדלת.

בית כ"ט — בדעתו. מוסב על המלה ולבי בדלת. או צ"ל
בדעתי.

בית ל"א — לעדה. צ"ל לעדה כתקון יה"ש. — תערוכ, כמו
תתערב ע"ד ויתערבו בגוים, וכתבת ערוכ מפני
לחץ המשקל.

בית ל"ב — בעד דלת. שעורו כמו אחורי דלת.
בית ל"ח — גוית, אצל יה"ש גוית וכפה"נ היא טעות הדפוס.
בית מ"ב — נעלמה. צ"ל נעלמה כתקון יה"ש.
בית מ"ה — ולא תשעה עשוריה, מפני המשקל החסיר המשורר
את המלה אל קודם עשוריה.

בית מ"ו — כנופת, אצל יה"ש בטעות כנופת.
בית מ"ז — ופחת ופח. אצל יה"ש ופחת ופח נגד המשקל. —

תאסוף עם עטופיה קשוריה. ע"ד לשון הכתוב
(בראשית ל' מ"א). ותאסוף וכן למטה לאסוף (בית מ"ט)
מלשון ויאסף אל עמיו אך בפעל עובר.

בית נ' — חבוריה, כן הגהתי עפ"י לשון הכתוב בראש ישעיה.

ואצל יה"ש נדפס סגוריה. אולם מה ענין זריה ורמיה
לסגורים?

בית נ"א — כיום [ב]ציון. אצל יה"ש ציון נגד המשקל והענין,
כי בסמיכות לא תבוא ה"א הידיעה הנמצאת במלה
כיום.

בית נ"ב — אהלי. אצל יה"ש בטעות אהלי. והכוונה כי נשפל
רום אהלה ונסע יקר מאהלי בה (בית נ"ג) ור"ל
כי גלה כבוד מבית ישראל ויהודה המכונים בשם אהלה ואהליבה.
ואהלי אהלה לשון נופל על לשון. — דרור מור מצרוריה.
ע"ד מור דרור וצורר המור, ואצל יה"ש בטעות מצרוריה.

בית נ"ד — למרכבת. אצל יה"ש למרכבת, וגם זה אפשר
בית נ"ו — נשואת. אצל יה"ש נשואת.
בית נ"ז — שָׁמָּה. כן צ"ל עפ"י המשקל והענין. ואצל יה"ש
בטעות שָׁם.

בית נ"ח — עטוף. אצל יה"ש עטוף שלא כנכון.
בית נ"ט — כתרה. צ"ל בתרה כתקון יה"ש.
בית ס' — הוספתי המלה אדום החסרה אצל יה"ש עפ"י
הכתוב למטה (בית ס"ג) הרומז לישעיה ל"ד ט'.

בית ס"ד — גדריה. צ"ל גדריה כתקון יה"ש.
בית ס"ט — יהרוע. אולי צ"ל יהודיע.
בית ע"א — ספורים עלי אלפי ספוריה. ר"ל שנת תתס"ח לבד
האלפים (ד' אלפים תתס"ח) = לפרט קטן.

לשיר יב — נדפס: דיואן גייגער 146. החלוץ שם 140.
גרמאטן 88. ובכ"י רשום עליו בערבית (והרשימה
נדפסה מיה"ש בשבושים גלויים): ולה איצא ז"ל ירתי איצא פי
אלשבץ אלמדכור ענד קתלה נ"ע מקטוע אלפאטה אול חרוף
אביאת אלקציד אלדי קבלה עמלה ראבט חתי יסהל רבטהא

[ולו גם כן ז"ל בקוננו על האיש הנזכר בעת נהרג ג"ע בשיר שמלותיו לקוחות מאותיות ראשי הבתים מהקציד (מין שיר ידוע) שקודם לזה, ועשה אותו מקושר למען יקל לזכרו].

לשיר יג — נדפס: גנזי 43. קאמפף II, 227.
 בית ח' — ר"ל אם השמש שהוא המאור הגדול ישחר את אור פניו אף כי הלכנה שהוא המאור הקטן.
 בית ט' — עול מס בני מושא, ר"ל בני ישמעאל, ע"ד הכתוב (בראשית כ"ה י"ד) ומשמע ודומה ומשא.
 בית י"ג — יוסף אלהים, כן תקן קאמפף, ובגנזי כתוב: יוסף עליהם, ואולי נוכל לקיים הנוסחא הזאת ותהיה הכוונה: יוסף ר' שלמה על אבותיו (הנזכרים בבית הקודם) את הכבוד שירש מהם בעודו בחייו.

לשיר יד — נדפס: בב"י 59, גראמץ 102, והוא תשובה להשיר ששר הדיין ר' יוסף בן צדיק לכבוד ר' יהודה הלוי המתחיל: ימיננו בחיק קצר עצורה (בב"י 58, גראמץ 101).
 בית א' — יתרה, כי דברתי בפני אהבי דברים שאינם נצרכים, ואולי ההוראה היא שהיתה טובה ומתוקנת ע"ד מועלה ויתרון וכלה"כ ית ר מרעהו.
 בית ח' — בבית זה והקודם לו ירמו אל המתנות ששלח לו ר' יוסף ביחד עם שירת דודים.
 בית י"א — חוקה, מלשון התלמוד קונה בחוקה.
 בית י"ב — ר"ל כשאלך ברגלי למסעי לא נצרך לי יותר מידידותכם.

לשיר טו — נדפס: חדשים גם ישנים II, 3 לפי כ"י בפטרסבורג, ובערבית רשום עליו: ולה פי אנסאן אסמה דוד וקד אהרא אליה רדא ציצית [ולו לאיש ששמו דוד שנתן לו במתנה

טלית של ציצית], וכפי הרשום מרשד"ל (בב"י 19) ר' דוד זה

נקרא בן הדיין.

בית א' — כרקיע. לפי המשקל צ"ל כְּרָקִיעַ ובטעות נדפס כְּרָקִיעַ.
בית ה' — דודה. אולי צ"ל דודי.

לשיר טז — נדפס: חדשים גם ישנים 8, II מכ"י הנ"ל.

ובערבית הרשימה: ולה אלו אלרב ר' יעקב

אלצרפתי פי אלמעני [ולו אל הרב ר' יעקב הצרפתי כפי הוראת

השיר]. ולפי ההוראה הוא קריאה מהמשורר לסעוד אתו.

ואשער כי הרב הצרפתי הנוכח בב"י 21 שר"י הלוי ערך אליו

שיר הוא ר' יעקב זה. והשיר הזה נרשם בחלק א' מדיואן כ"י

לרשד"ל בסימן קט"ו.

לשיר יז — נדפס: בב"י 60.

בית ד' — בטרם הפרידה. למען יהי ר' יהודה נפטר מכנו בדבר

הלכה (ברכות דף ל"א ע"א).

בית ו' — ולך בכח. ע"ד שנאמר באליהו אחרי אכלו עוגת

רצפים (מ"א י"ט ח') וילך בכח האכילה.

בית ט' — תהי מוצאת. מוסב על המנחה השלוחה שנוכחה

בבית הקודם.

לשיר יח — נדפס: בב"י 61 גראָטין 103. והערה מרש"ר

עליו בכרם חמד ז' 267.

בית א' — מפחד. הרב רש"ר בכרם חמד שם הגיה בצדק

ספרד, כי רמון ספרד הוא שם העיר גרנאטה

(Granada) בעברית. ולהגת רש"ר הסכימו גייגער 161

וגראָטין 103.

לשיר יט — נדפס: בב"י 104.

בית ד' — ראה הערה א' לרשד"ל. ואמנם יוכל להיות כי

המונח היא כי אף כי ר' משה עלה למעלה ראש

עד שהיה יחיד בזמנו בכל זאת לא שכח ברעיונו את אוהביו
 וידידיו מכבד .

בית ט' — ועדינו . ע"ד לשון הכתוב (ש"ב כ"ג ח') . — ועורר
 את חניתו (ש"ב כ"ג י"ח) .

לשיר כ — נדפס : בב"י 108 .

בית א' — סגלה לסגלה . רומז לכנויו אל סגל ולשון הכתוב
 (שמות י"ט ה') והייתם לי סגלה מכל העמים .

בית ב' — בחברך . בכ"י בחברתך והגיהו רשד"ל בחברך .
 ואולם יוכל להיות כי צדקה נוסחת הכ"י ור"ל כי גם
 התורה מתרנמת על ידי מעלות ר"י אלסגלה , והוא על דרך
 ההפלגה הערבית .

בית ג' — ואם . ראה ההערה למעלה לשיר א' במחלקה א' .
 בית ז' — יהודה בתחלה . ע"ד לשון הכתוב (בראש יהושע) :
 מי יעלה בתחלה ויאמר ה' יהודה יעלה .

לשיר כא — נדפס : בכ"י 78 .

בית ב' — חבר בלי חבר , הראשון תאר הכבוד , והשני כהורות
 ר"ע ודומה לו .

בית ד' — עד העלה בדים , עד שהוציא ענפים ר"ל ילד בנים .
 בית ה' — מעין ארץ ישראל הנקראת יפה נוף ישקה את
 ארץ נף היא ארץ מצרים , כי ר' אהרן בא
 למצרים מירושלים .

בית ז' — לנא אמונן . אלכסנדריוא של מצרים לפי העתקת התרגום
 וכפי השגור בפי יהודי מצרים עד היום .

לשיר כב — נדפס : בב"י 80 .

חרוזה א' שורה א' — מן המקדש יוצאים . כנראה גם מזה בא
 ר' אהרן מירושלים למצרים , וכן נראה משורה ב'

בחרוה ד' וה'. שם שורה ד' — כנא אמון . ראה ההערה לבית ז' בשיר הקודם .

לשיר כג — נדפס: בב"י 82 .

בית א' — לא בשלך כי בשלי , וכן בשירי רב שמואל הנגיד (זכרון לראשונים א' 103) : לך יתרון שירי ועלי

מחסורם .

בית ג' — ותלי . מקום רם ונשא שלי .

בית ד' וה' — הוראת הבתים האלה היא כי בשיר שכתב ר' אהרן גלה את חפצו שר"י הלוי ישיר שיר לכבודו.

ולזה ישיב המשורר : אני נמשך אחר רצונך זה כי אסור אני באהבתך ששמה עלי עול ומוטות , אולם לא אמצא מענה ראוי והגון לשירך שכבדתני בו , ומתבייש אני להקביל דברי שהם דברי חולין לדברי קדש שלך .

לשיר כד — נדפס: בב"י 83 . גראָטין 105 .

בית ב' — עלי ערשי . ראה הערה א' לרשד"ל . אולם יותר נראה כי ההוראה היא כפשוטה כי בארצות המזרח ישתמשו בערש ומטה גם לישיבה .

בית ד' — צ"י . נראה לנקד צ"י .

בית ז' — והבחין וכו' . אל תחליף ידודתי בידידות אנשים אחרים , כי אהבתם מול אהבתי היא כמו צאן מול אריות וקוצים מול שושנים .

לשיר כה — נדפס: בב"י 99 .

בית ד' — אשא זמירי . ראה הערה ב' לרשד"ל . ואולי הכוונה פשוטה כי אשא קול שיר וזמיר שלמדתי ממנו . כמו שיוורה הסוגר : כי מנעימותיו נעימותי .

לשיר כו — נדפס: בב"י 99 .

בית א' — ילד לגן עדן . כי יאר הנילוס שהוא פישון הוא אחר

מד' ראשי הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן. ראה ההערה
למעלה (בית י' משיר כ"ז במחלקה א').

לשיר כז — נדפס: כב"י 90.

בית ג' — בן קהת. ראה הערה ג' מרשד"ל המשער שר' יחזקאל
היה לוי. אולם אחרי אשר לא נתכנה הלוי אשער
כי צ"ל מש"ר יחזקאל. ובן קהת מוסב על המשורר עצמו. ור"ל
בפרוד בן קהת (ר"י הלוי) מן השר יחזקאל.

בית ה' — ולא נמס. אף כי מן שלו בפי בכל זאת לא נמס
כמו המן שבמדבר שכתוב עליו וחם השמש ונמס
(שמות ט"ז כ"א). — ולא היה קלוקל, כמו שכנו בני ישראל
את המן (במדבר כ"א ה').

לשיר כח — נדפס: כב"י 92.

חרוזה ד' שורה ד' — ידוד מגאל. יברה ויונס כל מי שעושה
מעשה פגול וגיאול. ראה זכרון לראשונים מהברת
ה' (עמוד קס"ז).

לשיר כט — נדפס: כב"י 93.

בית ג' — צלצלו שביע. כן נקד רשד"ל. ונוכל לנקד המלה
שביע כמו שנמצאת בכתוב.

בית י' — שמו את פניהם, התבונן במחזה נכבד כזה.

בית י"ג — מאמירים. מן את ה' האמרת. ומסוגר הבית:
„למשול עליהם ועל בניהם" נראה כי ר"י הלוי יפרש

המלה האמרת כמו רב סעדיה גאון מן אמיר (Emir) שהוא
מושל בערבית. ראה זכרון לראשונים ה' (עמוד צ"א-צ"ד).

בית כ"ד — וחסד לרוד ולורעו. מזה נראה כי ר' שמואל
הנגיד במצרים היה מיוחס ליוצא מחלגי זרע בית
דוד המלך.

לשיר ל' — נדפס: בב"י 94 .
 בית ח' — מהר המור הר המוריה. על כי הנגיד היה מורע בית
 דוד שבירושלים .

לשיר לא — נדפס: בב"י 95. ונמצא גם בכ"י פטרסבורג .
 ואציין פה את השנויים אשר אמנם לא כלם הם
 למועליותא .

חרוזה א' שורה ב' — מרכב . בכ"י מרכבת . ובסוף כל חרוזה
 נוסף עוד: ושיר השירים. לשר השרים. מבחר נזרים .
 חרוזה ב' שורה א' וב' — בכ"י הנוסחא: „יפית אמת [נתקן
 בכ"י מאוחר באמת] מבני אדם. וכן זכית עוד
 להיות נגידם". שם שורה ה' — ובצלך. שם שורה ו' — עם
 הדרדרים .

חרוזה ג' שורה א' — בכ"י וגם הוא. שם שורה ב' —
 מבכר לחדשיו. שם שורה ג' — ישלח שריו .
 שם שורה ד' — כל אנשיו .

חרוזה ד' שורה ב' — ננהים. תאויס ומתאויס כמו וינהו (ש"א
 ז' ב'). שם שורה הא' — בכ"י „מחסה לעד כי
 חסרים ותמהים. במיעונות הכפירים והררי נמרים".
 חרוזה ה' שורה א' — כנפי רנני. שם שורה ב' — לכל
 אחי .

לשיר לב — נדפס: בב"י 96 .
 חרוזה ו' שורה ד' — הורה. כן הגיה רשד"ל תחת המלה
 תורה בכ"י. ואולי צדקה נוסחת הכ"י כי החרוזה
 הזאת מיוסדת על מאמרם ז"ל (בבא מציעא דף פ"ה ע"א)
 מכאן ואילך התורה מחזרת על אכסניא שלה. ואם כן המלה
 תורה מוסבת על המלות מחזרת עלי אכסניה בשורה ב' .

לשיר לג' — נדפס: בכ"י 97. והוא נמצא גם בכ"י פטרסבורג,
ואצוין פה את נוסחאות הכ"י הוה.

הרוזה א' שורה ד' — נאלמים, בכ"י הנוסחא אלמים.

הרוזה ב' שורה א' — ומשכן יפוח. בכ"י והיום יפוח,
וצדקה הנוסחא הזאת כי היא ע"ד לשון הכתוב
בשה"ש: עד שיפוח היום, גם המלה משכן תמצא בסמוך
בשורה ב'.

הרוזה ג' שורה ד' — נאמר, בכ"י יאמרו.

הרוזה ד' שורה א' — שוררו, בכ"י ישוררו, שם שורה ג' —
ובצדקת וברכת, בכ"י יותר טוב בצדקה
ובברכת.

הרוזה ה' שורה ג' וד': בכ"י הנוסחא:

„שלום ומנוחה בה [בם?] נראה שמחתכם

וישון והנחה ינוחון בינותיכם”.

שם שורה אחרונה — בכ"י יותר טוב וְלֵאמֹר, וראה ע"ד המלה
הזאת הערתנו למעלה (לשיר י"ג במחלקה א') ולמטה
בשיר ל"ה.

לשיר לד' — נדפס: גנוי 20, ארוענט לשנת 1850 עמוד 476.

גראָטץ 113. המגיד לשנת 1864 עמוד 373.

ושם (ולא במגיד) נדפסה גם תשובת הראב"ע על שיר זה:

אחי יהודה שוב שכב כי אל

מאן לתתי להלוך עמך

עד אעשה בנים ומטעמים

אוכל ולא אטעם במן טעמך

נעצב אני עלי מותך אך זאת

עצב אשר לא אקה ממך

והנה גייגער בדיואן (עמוד 150) יחשוב כי שני השירים הם מעשי ידי הראב"ע שכתבם אחרי מות ר"י הלוי בדרך צחוק (שעי"ן). כאלו בא ר"י הלוי אחרי כותו לקרוא לו ללכת אתו לעולם הנצחי והראב"ע יסרב בזה. ומגייגער לקח גראָטץ המכנה את השיר בשם: „שיר התולים על ר' יהודה הלוי" (1). והקורא יעמוד משתומם ויתפלא כי מדוע זה יהתל הראב"ע בר"י הלוי ומה גם אחרי פטירתו, ואיה אפוא בשיר זה תמונת ההתול? וקאָמפף (I, 226) יתנגד מטעם זה לדעת גייגער ויחזה דעתו כי באמת נכתב השיר הראשון מר"ה שקרא להראב"ע לנסוע אתו לארץ ישראל, והשערה רחוקה ורחוקה היא, כי מה תהי הוראת ערבה שנת לי, ועל עפר נשכב, שוב שכב, ועלי מותך? ומדוע זה לא זכר המשורר בשיר כזה בתהלת א"י וקדושתה אף ברמז? — מטעמים אלה יוכל להיות באמת כי הראב"ע הוא מחבר שני השירים אך לא ע"ד צחוק והתול כי אם בתור חיון ומחזה שירית (Vision). ובמגיד שם נמצאו איזה שנויי נוסחאות שאציינם פה.

בית א' — דודי. במגיד דוד (עם סימן ר"ת: דו"ד שאולי הוא מטעות הדפוס).

בית ב' — הן הם. במגיד המה. שם — בשמך. במגיד לשמך.

בית ג' — ועל עפר נשכב. במגיד על עפר תשכב. שם — ומה לך לחיות גלמך. במגיד ומה לך (במלה אחת כפה"ג מטה"ד) לחיות צלמך. והיא נוסחא ישרה כי המלה צלמך תמצא כבר בבית ראשון. גם החרוזים צלמך. צלמך הם ע"ד שירי התגנים האהובים בעיני משוררי ישראל בספרד כאשר דבר ברחבה בענין זה ארש"י נ"ע במאמרו באוצר הספרות שנה ד' מעמוד 90 והלאה.

ואעיר עוד כי בבית ב' מתשובת הראב"ע כתוב אצל גראָטין
עוד תחת עד. והיא נוסחא ישרה.

לשיר לה — נדפס: גנוז 19, גראָטין 110, והערות עליו גייגער
165 (שנעלמו מגראָטין).

בית ד' — אל אל ינסם, כמו לא עליהם, לא עליכם.

בית ח' — נחלוף ולא נבין, חיש מהר נחלוף לפני הימים
(הנזכרים בבית הקודם) ולא נתבונן במ.

בית י"ב — עליו, מתקון גייגער, ובגנוז ואצל גראָטין על
בשבוש, שם — וישתעשעו, צ"ל וישתעשעו.

בית י"ג — מועצות שלום, כפה"ג צ"ל מועצות ש ל ו ה בהפך
מגדוד הנזכר בבית שלאחריו, שם — לריק, צ"ל
לריק.

בית י"ד — לנדוד, בגנוז וגראָטין בטעות לנדוד, שם —
נטעו, נקדתי כפי המשקל הדורש יתד במלה זו.

בית ט"ו — דודי, צ"ל דוד (טעות הדפוס).

בית י"ט — נצבעו, כן תקן גייגער עפ"י כ"י, ובגנוז וגראָטין
ש ב ע ו בשבוש.

בית כ"א — אחרי, כתקון גייגער במקום אחר בגנוז וגראָטין.

בית כ"ד — יבקעו — צ"ל יבקעו.

בית כ"ו — קבת, צ"ל קבת.

בית כ"ז — לקטו, צ"ל לקטו.

בית כ"ט — עם, ראה ההערה למעלה (לשיר י"ג מחלקה א').
בבית הסמוך למטה.

בית ל' — איכה יחי, כן תקנתי לפי המשקל, ובגנוז וגראָטין

כתוב איך יחיה, שם — יפרדו, צ"ל יפרדו.

לשיר לו — נדפס: גנוז 21, גראָטין 110, והערות עליו גייגער
דיואן 165, ושם ישער כי רביע בן גבאי

אול הוא אבו אל רביע שלמה (בטעות אצל גייגער בן שלמה) בן גבאי (הנוכח בב"י 21) ועפ"ז כתב גראָטץ שימה אל רביעא. אולם אין מההכרח לומר כי נפלה טעות באחת מושתי הרשימות, ונוכל לומר כי ר' שלמה היה באמת אבי רביע (כמו שכתב עדעלמאן בגנוזי XIX) ובן גבאי הוא בגוי משפחה כמו בן עזרא, והשערה אחרת מגייגער ראה למטה בהערה לבית ה'.

בית ב' — התצמיד בלי יד, לשון גופל על לשון, והכוונה בלי מקום בטוח לפרנסתך.

בית ה' — אחימן, במלה אחי (וגם אבי) ישתמשו המושוררים בספרד בהוראת בעל כמו אחי צדק בבית ג'. ובחר המשורר בשם זה על כי אחימן הוא מילידי הענק (במדבר י"ג כ"ב), ולפי הוראת שמו הוא בעל מן כי יפרנס בנדיבות לבו את כל הנצרך לפרנסה. וגייגער ישער כי אולי הושר השיר הזה לכבוד ר' משה הבה אללה בן אל ששי אשר לכבודו שר המושורר אדון יצרו (שיר י"ט ממחלקה זו). וטעמו הוא כי ששי נזכר אצל אחימן מילידי הענק (במדבר שם). והשערה זו רחוקה היא בעיני, כי באופן כזה היה לו להמושורר לומר אחי אחימן.

לשיר לז — דרפס: גנוזי 21, וכפי הנראה הושר במצרים כי נזכר בבית א' נהר פישון הוא הנילוס, וכפי השערת עדעלמאן (גנוזי XIX) ר' שלמה זה הוא אבי רביע הנזכר למעלה. בית ב' — לילותי שמורים, ר"ל כי מפאת פרידתו לא אוכל לישון וכל לילה ולילה הוא לי ליל שמורים.

בית ג' — מה לי אחרון מה לי ראשון, ר"ל כאשר גזל שנתי ע"י נדודו אין הפרש אצלי במשך הלילה בין הזמן הראשון והאחרון (בין האשמורה הראשונה והשלישית), או בין היום

הראשון לפרידתו והימים הבאים אחריו כי כלם ימי עוצב וגון הם, ואולי כוונתו: מה לי בין האיש השפל והאחרון במעלה (העני) והראשון במעלה (העשיר), כאשר יבאר בשני הבתם הסמוכים כי כעני כעשיר שניהם לא יוכלו לישון.

לשיר לח — נדפס: גייגער דיואן 153 לפי כ"י רשד"ל, ושם רשום עליו בערבית: ואסתפתאה ר' יעקב בן לביל ומ' יצחק בן עשאל פי שער עמלה כל ואחד מנהמא פקאל (ושאלו אותו ר' יעקב בן לביל ומ' יצחק בן עשאל אודות שיר שחבר כל אחד מהם והיתה תשובתו), והשיר הזה נמצא גם בכ"י פטרסבורג ושם הרשימה משונה מעט: ותנאמ'ר ר' יעקב בן ר' לביל ומ' יצחק בר מר עשהאל פי אביאת שער עמלהא ואסתפתאי ר' יהודה הלוי פקאל פי גואבה (והתוכחו ר' יעקב בן ר' לביל ומ' יצחק בר מר עשהאל אודות בתי שיר שתברו שניהם ושאלו את ר"י הלוי ואמר בתשובתו).

לשיר למ' — נדפס: גייגער דיואן 154, גראָטין 89, ובכ"י רשום עליו בערבית מר' ישועה המאסף את הדיואן: ישועה קאל אנשדני אלדיין רב יחיאל ז"ל לרגל כתב ליהודה הלוי פי תרכה עמל אלשער בית א' והו (אמר ישועה ספר לי הדיין רב יחיאל ז"ל שאיש אחד כתב ליהודה הלוי בית אחד על אודות עזבו את מלאכת השיר וזהו):

„יהודה התריש לו מעשות שיר,

והיא היתה מלאכתו מבחוריו" (אצל גראָטין: מנעוריו). פאגאבה (והשיב לו המשורר).

בית א' — געלה, אצל גייגער נדפס בעלה והוא טעות דמוכה, ותקון גראָטין הוא כפה"נ עפ"י כ"י רשד"ל, ואם הוא מסברת עצמו נוכל גם כן לתקן בחלה.

בית ב' — הלכו, צ"ל הלכו כלשון הכתוב (איכה ה' י"ח) ועפ"י המשקל.

לשיר ז' — נדפס: אריענט לשנת 1850 עמוד 398. קאמפף II 225. גראָטין 82. והערות עליו גייגער 126.

ובערבית רשום עליו בכ"י בטעות: וקאל מתגולא (כצ"ל ובאריענט שם בשבוש מתגולא). וכן בעברית רשום: שם שיר חשק בערבו, אולם מתוכן השיר נראה ברור כי הוא ערוך לאוהב ששלח לו כד יין, וכן הבינוהו גייגר ואחריו גראָטין. אולם קאמפף ואשר הכנתו בשירים קדמונים בכלל חלושה היא) כתב: „דבר הלמד מענינו הוא (!) שהמשורר כתב השיר הזה לחשוקתו“. וכפי הנראה סמך על הרשימה המאוחרת והמשובשת מאריענט. גם נשמטו ממנו הערות גייגער ותקוניו עפ"י כ"י רשד"ל.

בית ב' — ואחי. באריענט ואצל קאמפף בשבוש ו א ת י. וכבר תקן גייגער עפ"י הכ"י שצ"ל ו א ח י. וגראָטין נקד את המלה וְאָחִי! (ע"ד vivat) ולפי דעתי לא קלע אל המטרה כנראה מן המלות אל כד. לכן הגהתי ואחי. ר"ל קראתי אל כד היין ששלחת: אחי אתה! שם — שלחתו. צרוך לנקד שלחתו. ובאריענט וקאמפף ש ל ח ת י. וזה יגיה האחרון בספק שלחות שאין לו כל מובן פה.

בית ג' — למתי. כצ"ל ור"ל עד מתי לא תחדל מלשתות יין? בית ה' — ואיך אמאסה בכד. כוונת הבית פשוטה:

איך אמאס את כד היין ששלח לי האוהב בעוד אני בימי ילדותי (ושמח בחור בילדותך) ושנותי לא הגיעו למספר כ"ד. וקאמפף שטעה כהוראת כל השיר הלך גם פה בדרך רחוקה לחשוב את המלה בכד בדלת גם כן למספר השנים.

לשיר זא — נדפס: גייגער 123. גראָטין 72. והוא חסר בסופו מפני שהחרוז האחרון (או החרוזים האחרונים)

היה כתוב בשפה שלא הבינה המאסף וכתב ברשימתו הערבית: ואלכרָגָה אעגמיה לם אתבתהא (והסוף הוא בשפה לועזית לא

העתקתיו). וכפי השערת גייגער הקרובה היה הסוף בשפה ספרדית קאסטילית. ועפ"י טעות הדפוס לא נצטוינו מספרי

החרוזות והבתים,

שורה ב' — חִשְׁקָה · צוּרִיךְ לִנְקֵד חִשְׁקָה ·

חרוזה ב' שורה ה' — שְׁנֵי טוּרִים · צ"ל שני טורים, אשר אמנם הכונה לשנים,

חרוזה ג' שורה ד' — בעינך · כתקון גייגער, ובכ"י בעיניך ·

חרוזה ד' שורה ב' — עלי · כתקון גייגער, ובכ"י עליך ·

חרוזה ה' שורה ב' — צ"ל בגדה (טה"ד), שם שורה ה' — צ"ל דקרה (טה"ד).

חרוזה ו' בסוף — אודות שתי השורות החסרות ראה ההערה בראש השיר.

לשיר מב -- נדפס: גנוי 24. קאמפף 226, II. ובכ"י פטרסבורג רשום עליו בערבית: ואגתאו בגסאלה

דאת חסן (ועבר לפני היפה-פיה בעת הכביסה).

בית א' — לשמש · צ"ל לשמש (טה"ד).

בית ב' — ביפי תארה, טוב מזה הנוסחא בכ"י פטרסבורג לזהר תארה. ור"ל אין לה צורך למו מעינות

לכבס במ על כי נמצאו אצלה שתי עינים המורידות מי דמעה, ולא נצרך לה אור השמש ליבש כי תארה הוא מזהיר כשמש.

לשיר מג — נדפס: גנוי 25, קאמפף 226, II, והערות עליו גייגער 122.

בית ב' — בחלום נושק שפתיך. כן בגנוי, אך לפי המשקל צ"ל שפתך נושק כהערת גייגער. ובכ"י רשד"ל

כתוב נושק שפתך בחלום. וכן הנוסחא גם בכ"י פטרסבורג וקאמפף יתקן: אם בחלום נושק שפתך

תחזה, וגם זה אפשר אבל אינו מוכרח.

לשיר מד — נדפס: גנוז 25, קאָמפּף II, 226.
 בית ב' — שני [חיו] מגוריו, המלה חיו היא הוספת קאָמפּף
 לפי המשקל, ור"ל כי שני חיו מגוריה על האדמה
 המעטים במספר יעידו עליה כי זקנתה אינה מרוב ימים ושנים.
 בית ג' — צ"ל ושיבני (טה"ד).

לשיר מד — נדפס: גנוז 24, גראָמץ 74, ולפי הרשימה בכ"י
 פטרסבורג הוא העתקה משור ערבי (ולה קלב
 הדה אלביתין איצא: ושאמיה שאל מא כלית בהא וכו')

לשיר מז — נדפס: גנוז 25, ובכ"י פטרסבורג רשום עליו רק:
 וקאל פי מתל דלך (ואמר בדומה לזה), וקודם לו
 נמצא שם השיר עופר צבי הנדפס גנוז שם.

בית א' — גביר החן, בכ"י פטרסבורג הנוסחא נגיד החן,
 ולפי הרשימה בדיואן רשד"ל (חלק א' סימן רפ"ג)
 נראה כי כזאת היא גם נוסחתו.

בית ב' — הלך וברה, בכ"י פטרסבורג בגד וברה, שם —
 צופי, צ"ל צופי, מלשון צוף דבש. כמו למעלה
 (חרוזה ג' משיר ז' במחלקה זו): ושם בפי צופי שהכונה
 בו לנשיקות פיו, ראה הערת רשד"ל בדיואן גיוגער 134 בהערה,
 לשיר מז — נדפס: גנוז 25, ובכ"י פטרסבורג רשום עליו גם
 כן: וקאל פי מתל דלך (ואמר בדומה לזה).

בית ב' — ולנודך, בכ"י פטרסבורג ולנגדך, וגם זה אפשר
 אולם נוסחא א' טובה ממנה.

לשיר מח — נדפס: גנוז 27, אריענט לשנת 1851 עמוד
 386, פיליב 95.

בית א' — הוסרו, אצל פיליב בטעות הסי 11. שם — כתבנית
 רסן, הזקן הלבן הסובב את פניו בצורת רסן הוא
 גם רסן לתארתיו.

בית ב' — צ"ל צדיו: (כי בסוגר יפרש מה כתב השער על לחייו)
 לשיר כזו — נדפס: ככ"ז 30, כוכבי יצחק מחברת כ"ו 62;
 גראטין 82.

חרוזה ב' שורה א' — הן יש לכסף. בכוכבי יצחק הי ש לכסף.
 ומצד המשקל אין להכריע כי גם חרוזה
 ז' תתחיל ביתד.

חרוזה ג' — בכוי"צ שם נתחלקו השורות בשבוש.
 חרוזה ד' שורה ג' — להטיהם. בכוי"צ שם ב לה טיהם.
 חרוזה ה' שורה ג' וד' — ראה הערה א' לרשד"ל. ואולי הכונה
 כי עיני רבים צופות אל הכלה לרוב
 יפיה. ואחו לשון הכתוב שבעה עינים (זכריה ג' ט').

חרוזה ח' שורה א' — מחלפות. בכוי"צ מחלפות כיאות, שם—
 כאורב. ראה הערה ד' לרשד"ל, אולם
 בכוי"צ שם ובהמגיד (לשנת 1864 עמוד 374) הנוסחא היא
 כעורב, ור"י ספיר העיר במגיד שם: „והוא עפ"י הכתוב
 (שה"ש ה' י"א) שחורות כעורב, ופתרונו שתי מחלפות בשערך
 השחורות כעורב הם כזאבי ערב הטורפים לכל פוגעיהם".
 ובתישובת רשד"ל לספיר במגיד (לשנת 1865 עמוד 5 כמו
 שהודיעני ידידי הר"ר שוח"ה נר"ו במכתבו) הודה לו כי הנוסחא
 הזאת יותר טובה.

חרוזה ט' שורה ב' — מאור יום, בכוי"צ תחמר מלת יום שלא
 כנכון. שם שורה ג' — וּלְבָנָהּ, בכוי"צ
 ינקד וּלְבָנָהּ.

חרוזה י"א שורה ג' — היותו. בכוי"צ שם היות. שם שורה
 ד' — וטובים, בכוי"צ טובים.

חרוזה י"ב שורה ג' וד' — כן יקרב הקץ שנאמר בו מועד

מועדים וחצי (דניאל י"ב ז') לכנסת ישראל שנאמר עליה מחלת
 המחנים (שה"ש ז' א').
 לשיר נ — נדפס: בב"י 34. והערות עליו בהמגיד לשנת
 1864 עמוד 374.

חרוזה ב' שורה ב' — או כלבנה סבבוהו, במגיד שם הנוסחא:
 או כלבנה סביבתו, ועל זה העיר
 הר"י ספיר שם: „וכן נכון ואמת עפ"י הכתוב (תהלים י"ט ו')
 על השמש: והוא כחתן יוצא מחפתו, וזה מקביל לעמת או
 כלבנה סביבתו". קול דברים אני שומע ותמונת רעיון ישר
 אינני רואה, כי אם נאמר שזה מוסב על הכלה, על מה נמשך
 הסוגר צבאות כוכבי חברתו?

חרוזה ג' שורת ד' — במגיד שם הנוסחא משונה: „שכולה
 לבשה רקומת (צ"ל רקמות) ומפיה
 נשאה שביסים, ר"ל היא כלה לבושה בגדי רקמה אבל
 חן אמרות פיה כתכשיטי שביסים היותר נעים ויקר מהמלבושים".
 ונוסחת בב"י יותר טובה בעיני.

לשיר נא — נדפס: בב"י 40. ובכ"י פטרסבורג רשום עליו:
 וקאל פי אלמעני איצא (ואמר גם כן על ענין זה).
 וקודם לו נמצא השיר עפרים עמדו בין ההדסים, והוא
 ברשימת הדיואן לרשד"ל סימן קל"ג מחלק א'.
 בית ב' — וצבא זבול ממעשיו תפריע, על ידי זה שתאיר
 בזהר תארה ותאיר לארץ ולדרים עליה תפריע צבאות
 שחקים ממעשיהם שהוא כמו כן להאיר על הארץ.
 בית ג' — ותעשה מן ההדס רקיע, ר"ל כי בחרה לשכון אצל
 ההדס שהוא כגוי להתן, ואולי ירמו עוד ליריעת
 החופה שהיא מתוחה על ראש הווג כרקיע.
 לשיר נב — נדפס: בב"י 40. ולפי הערותי למטה אין כל

הוכחה ששם הכלה הוא אסתר כהשערת רשד"ל, ואם יש לסמוך על הרשימה בכ"י פטרסבורג הוא פיוט אהבה, כי קודם לו כתוב: אהבה איצא (ג"כ אהבה) בוא ידידי בוא וכו', ועליו רשום: גירה איצא (אחרת גם כן).

חרוזה א' — מן ההדס על הדסה. לפי הערתי בשיר הקודם לזה ההוראה היא: מן החתן על הכלה.

חרוזה ה' בסוף — ראה הערה ב' לרשד"ל, ואולי צריך להשלים המלה החסרה חֲתָנָה, החתן שלה, ואולי

הדס הוא גם כן בית החתן (ולא בית הכלה כדברי רשד"ל בהערותו).

לשיר נג — נדפס: בכ"י 44.

בית א' — במזל תאומים, ר"ל בחדש סיון שמזלו תאומים.

לשיר נד — נדפס: בכ"י 48, ומכנוי בן פורת לחתן נראה שישמו היה יוסף, ואולי הוא ר' יוסף בן מיגש

שלחנותו שר גם את שיר ג' למטה.

לשיר נה — נדפס: בכ"י 49.

חרוזה ג' שורה ב' — שתם העין, מזה נראה כי ר"י הלוי פירש שתם בהוראת פתוח.

חרוזה ה' בסוף — השקו הנזירים יין, ר"ל כי בשמחה גדולה ועצומה כזאת הותרה שתיות יין גם לנזירים

כיוצא מן הכלל.

לשיר נו — נדפס: בכ"י 37, גראָטין 75 (רק ד' החרוזות הראשונות, כי לא התכונן בהערת רשד"ל כי

מחרוזה ה' והלאה הוא המישך השיר).

חרוזה ט' שורה א' — בגנת עדני, בכ"י בגנות, ותקון רשד"ל בגנת אינו מוכרח, גם נקד עֲדֵנִי, ויותר

שוב לנקד בגנות עֲדֵנִי, ר"ל בגן עדן שלי.

לשיר נז — נדפס: אריענט לשנת 1850 עמוד 475. קאמפף II, 225. והערת זה האחרון כי הכלה היא כלת המשורר בעצמו תלויה באויר ואין לה על מה שתסמוך.

לשיר נח — נדפס: בסוף הלכות ר"י אלפסי, גראָטין 75. בית א' — לך רעשו, לפי המשקל צ"ל לך, שם — קך, צ"ל קך (טה"ד).
בית ב' — לך חבשו, צ"ל לך (טה"ד).

לשיר נט — נדפס: גראָטין 89 לפי העתקת רשר"ל. חרוזה ד' שורה א' — בעלי, אולי צ"ל בעלי, ר"ל בדפי מחברותיו, כי הוא חבר שירים ומליצות על האהבה והידידות וכו' ותוכלו להשתמש בסגנוניו.

שם שורה ב' — וכתבו, צ"ל וכתבו (טה"ד).
חרוזה ה' שורה א' — ומסגר, צ"ל ומסגר (טה"ד).
חרוזה ט' שורה א' — ארבעה, כי לר"מ נ' עזרא היו עוד ג' אחים (ראה גנוי עמוד V-VI).

שם שורה ב' — נסעה, אצל גראָטין נססס, ותקנתי לפי החרוז והענין.

חרוזה י"א שורה א' — מבני, צ"ל מבנה (טה"ד).
חרוזה ט"ז שורה א' — סתומיו, נראה דמוסב על ישראל בחרוזה הקודמת, או אולי כנה את הדברים הסתומים שהיה הרמב"ע מכבד אותם כאלו הם שלו.

חרוזה י"ט שורה א' — ביוסף, כפי הנראה הוא אחי הרמב"ע שגוע וימת קודם רמב"ע ונקרא אבו אלחגאג (גנוי שם)

חרוזה כ' שורה א' — בתשוקתם, מוסב על תמונות שבחרוזה הקודמת.

חרוזה כ"ב שורה ב' — ואחיותיו . אולי הכונה לכת אחיו של הרמב"ע שנפשו חשקה בה .
 לשיר ס — נדפס : גנוז 27 . ארוענט לשנת 1850 עמוד 476 .
 קאמפף 237 , II .

מחלקת רביעית .

עמוד 146 שורה א' מלמעלה — בכ"י פטרסבורג רשום על המכתב בערבית : ולה מגאובה אלי אלחבר באלאסכנדריה מע אלקציד אלדי אולהא יפה קול וכו' (ולו תשובה אל החבר באלכסנדריא עם הקצידה שתחלתה יפה קול וכו') . והדה נסכה אלענואן (זו נוסחת הכתובת על גב המכתב) : תובל האגרת בשלום וכו' . והדה נסכה אל כתאב (וזו נוסחת המכתב) : על משכבי בלילות וכו' .

שש שורה ב' מלמטה — אכלה לדבר . צ"ל אכלה לחבר (בחרוז עם מדבר) .

עמוד 149 שורה א' מלמעלה — בענותנו . צ"ל בענותנות (בחרוז עם שלחנות) . שם — יסור התמיד

להעמיד העתיד . נראה כמשובש ואולי צ"ל : יסור הצמיד .
 עמוד 154 שורה א' מלמעלה — הרשימה בכ"י פטרסבורג היא : ולה מכאתבה אלי רבינו דוד הרב נרבוני נ"ע (ולו מכתב אל רבינו דוד הרב נרבוני נ"ע) מכנף הארץ וכו' . שם שורה ג' — דויד בניות . בכ"י פטרסבורג כי דוד בניות . שם — וכי הלך . בכ"י פטרסבורג וכי הנך .

וכפי הנראה הוא שבוש המעתיק אף כי יש לישבו .
 עמוד 155 הערה ב' — תקון רשד"ל טוטפת לא נהירא כי

המליצה לקותה מלשון הכתוב (תהלים ס"ה כ"ו) עלמות תופפות.
עמוד 157 שורה א' מלמטה — רבה, בכ"י פטרסבורג ירבה
כיאות.

עמוד 158 שורה א' מלמעלה — בכ"י פטרסבורג רשום עליו:
והדא מא גאוככה ז"ל אל נור סופר הישיבה
ואלענואן מנה (וואת תשובתו ז"ל לכבוד סופר הישיבה, ועל
גב הכתב): אל אוצר התבונה. ומכרז האמונה (ולא הבינה)
וכו'. והדה נסכה אלכתב (וואת נסחת המכתב): אבני נור
נזר מתנוססות וכו'.

עמוד 59 שורה ז' מלמעלה — ומעדני נועמו, בכ"י פטרסבורג
ומעדנים עמו.

שם שורה ח' וט' — בכ"י פטרסבורג: נתן החבר שר החברים
בן כבוד גדולת קדושת מר' ור' שמואל וכו'.
שם שורה י' — חלק מאוריו, בכ"י פטרסבורג: חלק מיאוריו.
והיא נוסחא ישרה.

עמוד 164 שורה ח' מלמטה — אחרי המלות וקטרת סמינו
בכ"י פט"ב מוסיף המלות „ותמרות בשמינו”.
שם שורה ד' מלמטה — השר האדון בכ"י פט"ב השר האדיר.
והיא נוסחא ישרה.

עמוד 165 — הפתגם אישיות נדפס: מחברת הפרחון שרש
גיד (דף י"ב ע"ג), אריענט לשנת 1843 עמוד
822, נחל קדומים 43, אוצר נחמד ב' עמוד 40, כוכבי יצחק
כ"ד עמוד 28. קאמפף 236, II. והערות עליו בדיוואן גייגער
125, ושני הבתים האלה תרגם רי"ה מערבית לעברית ככתוב
בדיוואן רשד"ל כ"י (ראה אוצר נחמד כוכבי יצחק וגייגער שם)
וכן נמצא בכ"י פט"ב.

בית א' — חרס, חרסי, בכ"י רשד"ל ופט"ב חרש, חרשי.

בית ב' — ויקלו בעת יהיו מלאים. בארבעה שם הנוסחה:
 ואמנם המלאות הן נקלות, וככ"י הנ"ל:
 ואולם מלאו יין וקלו. והאחרונה היא הנכונה. שם בסוגר
 — תקל. יותר טוב לנקד תקל בצרי (כמו בראשית ט"ז ד').

שם — החידה אשרי ידידים נדפסה: ארבעה לשנת 1849
 עמוד 709. דברי הפין מערעלמאן 11. קאמפף II, 235.

שם — החידה ומה בוכה נדפסה: גנוי 46. קאמפף II, 236.
 בית ב' — ועת תשחק, כפי הנראה יכנה המשורר את העננים
 שלא ימטירו בשחוק על כי נמצא ביניהם ריוח פתוח
 כמו בין שפתי האיש המשחק, ולא כן בעת שימטירו כי אז יכסו
 את כל הרקיע. ויש לפרשו גם באופן אחר.

עמוד 166 — החידה ומה מת נדפסה: גנוי 45. קאמפף 23,
 II, פוליוב 96.

שם — החידה ומה עור נדפסה ציצים ופרחים 10. דברי הפין
 12. קאמפף II, 235. ובערבית רשום עליו: וקאל מלגוא
 פי אלברה (ואמר בדרך חידה על המחט). וכבר העיר דוקעס
 בדברי הפין כי בערבית נמצא משל דומה לזה על המחט שילביש
 אחרים והוא עצמו ערום.

שם — החידה ומה צפור נדפסה: דברי הפין 12. קאמפף
 II, 236.

שם — החידה כלי מכיל נדפסה: דברי הפין 11. ציצים
 ופרחים 10. קאמפף II, 235.

בית א' — כלי. בציצים ופרחים שם כלי, ומן ההעתקה האשכנזית
 (שם בחלק האשכנזי 19) נראה שאין זה טעות הרפום.
 אך עכ"פ היא נוסחא משובשת.

עמוד 171 שורה אחרונה — צ"ל אודות ר"י הלוי.

השממות.

- עמוד 170 שורה 8 — ויוכל להיות כי מלבד לשון המקרא עוד רחף לפני המעתיקים בית י"ב משיר „ציון הלא תשאל"י ושם באמת הנוסחא הישרה היא וא חונן את עפריך .
- עמוד 170 שורה 10 — ונוכל לומר גם כן כי רי"ה יכנה את בית המקדש בשם בית הועד בעבור ששם התאספו הסנהדרין בלשכת הגזית, שם הרוזה ב' — לנדוד, לפי המשקל צ"ל לנדוד, שם הרוזה ג' — בכל לפי המשקל צ"ל כל .
- עמוד 171 שורה 8 — שם הרוזה ג' — חרב יונה, מלשון הכתוב חרב היונה (ירמיה מ"ו ט"ז).
- עמוד 171 שורה אחרונה — סודות צ"ל אודות .
- עמוד 173 שורה ב — בית י"ד, הלנו נחלה רק, הוראת המלה רק בפה היא כמו לבד או זולת .
- עמוד 175 שורה 5 מלמטה — בית י"ד, כצפור מקשר ביד הצעירים, המליצה הזאת לקוחה מר"ש ן גבירול בשיר שזופה נזופה תרוזה אחרונה (חדשים גם ישנים ג' עמוד 6) קשורה ביד צר כצפור בכף תינוק, ובחרוזה אחרונה מקינה בת ציון שמעתי כתוב: קשורה כצפור ביד צר . וראה ההערה לבית י"א משיר י"ו .
- עמוד 195 שורה אחרונה — לא אוכל לברר עתה אם התקונים הנמצאים במהדורא ב' מהחלוץ ימצאו גם במהדורא א', ואם לא ימצאו שם אזי דברי הערתי אלה צריכים שנוי .
- עמוד 112 שורה ט"ז — ראוי להוסיף כי כל זה נאמר ברוח השירה, כי בלי ספק לא עבר רי"ה על דרשת הז"ל על הפסוק ועצם עיניו מראות ברע (ישעיה ל"ג ט"ז) .

רבי יהודה הלוי

קובץ שיריו ומליצותיו

עם מבחר הערות רשד"ל וחכמים אחרים

בערכו מחדש ע"י

אברהם אליהו הרבני.

הוצאת „אחיאסף“

כרך ראשון

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג דויקא № 1

תרנ"ג.

РАББИ ІЕГУДА ГАЛЕВИ

т. е. сборникъ стихотвореніи Рабби Іегуда Галевн

сост. А. А. Гаркави.

Томъ I.

Издание „Ахіасафъ.“

ВАРШАВА

Тип. Братевъ Шульдбергъ, Дикая № 1.

1893.

Дозволено Цензурою
Кіевъ, 1 Декабря 1892 г.

תכן הענינים

צד	צד
8	I דברים אחדים
8	VII מאת המו"ל . . . . .
9	II חיי רבי יהודה הלוי
10	ושיריו (דרשת הר"ר
15	הרכבי בהעתקת י"ח
16	IX זאגאראדסקי) . . . . .
20	III דבר אל הקורא מאת
21	XXI המעריך והמסדר
23	IV רשימת השורים
23	והמליצות לרי"ה
24	ע"פ א"ב 1
25	V שירי רי"ה ומליצותיו :
28	מחלקה א.
31	שירי ציון והמסע אליה בים
31	וביבשה .
33	א) יפה נוף 7
34	ב) לבי במזרח 7
37	
39	
41	
44	

69	(ז) צאן אבדות	45	(כד) אלהי פלאך . . . . .
70	(ח) סערה עניה	46	(כה) נטה בי אלי צען . . . . .
72	(ט) שמש וירח	47	(כו) יפי קול . . . . .
72	(כ) מזה אתנה	52	(כז) למצרים . . . . .
74	(כא) יונת רחוקים נגני	54	(כח) צנפני זמן . . . . .

מחלקה ג.

מחלקה ב.

שירי חול.

שירי כנסת ישראל בגלות.

76	(א) לרב יצחק	55	(א) ידידי השכחת . . . . .
77	(ב) ערבו כיום	56	(ב) בכל לבי . . . . .
79	(ג) דורשי תורה	56	(ג) ימין ה' . . . . .
79	(ד) התמור בזקונים	57	(ד) יעבור עלי . . . . .
86	(ה) ככה על מחרת	57	(ה) יושב בעיניך . . . . .
91	(ו) איך אחרוך	57	(ו) יאמץ לבבך . . . . .
91	(ז) תן ריחך	58	(ז) כנדה היתה . . . . .
92	(ח) ידענוך נדנד	59	(ח) יד פדות . . . . .
95	(ט) בעלת כשפים	59	(ט) יריעות שלמה . . . . .
97	(י) אהה לא יום	60	(י) יונת רחוקים . . . . .
97	(יא) זאת התלאה	61	(יא) ימינוך השיבות . . . . .
103	(יב) זעק יער	61	(יב) מאז מעון . . . . .
103	(יג) אראה זמן	62	(יג) יצאה לקדמך . . . . .
105	(יד) שפתי היתה	63	(יד) יונת אלם . . . . .
106	(טו) שלמה בהוד	64	(טו) יונה נשאתה . . . . .
106	(טז) ארון חכמה	67	(טז) קוראים בלבב . . . . .

132	מג) עורה וידידי	107	יז) גביר תורה . . . . .
132	מד) נקלותי ודלתי	108	יח) בעברי על פני . . . . .
132	מה) יום שעשעתיהו	108	יט) אדון יצרו . . . . .
333	מו) על מה גביר	110	כ) אשר שמך . . . . .
133	מז) דוד מתקן	111	כא) איה כבוד . . . . .
133	מח) ילדי זמן	112	כב) פעמון זהב . . . . .
133	מט) יוגה על אפיקי	113	כג) ראה כי ענני . . . . .
135	נ) יפרח חתן	114	כד) סעפי בחנכה . . . . .
136	נא) מה תעלה	115	כה) אשרי ותארכנה . . . . .
137	נב) מן ההרם	115	כו) ילד לגן עדן . . . . .
138	נג) מלונת הדסים	116	כז) יאור יואר . . . . .
138	נד) בן פורת	117	כח) הגיע זמן . . . . .
139	נה) מה יפית	118	כט) חן חן . . . . .
140	נו) נבעלה שמש	120	ל) עיני כל . . . . .
142	נז) ראו חפה	121	לא) מבחר נזרים . . . . .
143	נח) הרים ביום סיני	123	לב) ליהודים היתה . . . . .
145	נט) הידעו הדמעות	124	לג) ירגו ימים . . . . .
		126	לד) ערבה שתי . . . . .
		126	לה) לא העננים . . . . .
		128	לו) בשוטי מעברות . . . . .
		129	לז) שלום שלום . . . . .
		129	לח) אמת אשפוט . . . . .
		130	לט) בעת נרפש . . . . .
		130	מ) כך אעיר . . . . .
		130	מא) שלום לצביה . . . . .
		131	מב) עפרה תכבס . . . . .
מחלקה ד.			
(א) מכתבים .			
146	א) על משכבי		
150	ב) אדוני בוישתי		
151	ג) חוות קשה		

165	(ג) ומה בוכה	154	(ד) מכנף הארץ
166	(ד) ומה מת	158	(ה) אבני נור
166	(ה) ומה עור	161	(ו) אם רצון
166	(ו) ומה צפור		
166	(ז) כלי מכיל		

(ב) חידות.

VI תקונים והערות מאת

167 . המעריך והמסדר .

(א) אישיות מבלי יין . 165 .

(ב) אשרי יודים . 165 .

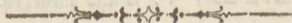
דברים אחדים.

לשפת יתר הוא אם נבוא להקדים הקדמות
לספרי הביבליותיקה הזאת. רוב בני ישראל
יכבדו ויעריצו את חכמינו ומשוררינו הקדמונים
ומעשי ידיהם, וכל חובבי ספרותנו יכירו את ערך
אוצרנו זה, בתתנו בו לפני העם את מבחר שירי משורריו
ומליציו בתקופות שונות, בהוצאה יפה ופאפולאָרית,
ובמחיר מצער, למען אשר תשיג יד כל איש לקנותם.
הספרים לא יצאו בסדר כְרוֹנוֹלוֹגִי זה אחר זה, כי
דבר כזה בלתי אפשר הוא והמלאכה איננה לשנה
אחת וגם לא לשנתיים; אך בתום לצאת כל ספרי
הביבלותיקה הזאת, נוציא רשימה כְרוֹנוֹלוֹגִית מסדר
הספרים וזמן מחבריהם איש אחרי אחיו.
את עבודת הסדור והעריכה מכל ספרי
הביבלותיקה הזאת מסרנו לידי חכמים וסופרים שונים,
איש איש במקצוע שהוא מומחה בו, וחזקה לחכמים
שכמותם, כי לא יוציאו מת"י דברים שאינם מתוקנים,

וביחוד לוקח חלק גדול בעבודת „האוצר" הזה הרב החכם, החוקר ודורש קדמוניות ישראל, הנודע לשם ותהלה, מר ד"ר א. א. הרכבי, מסדר הספר הראשון הנתן לפניכם בזה. ובעוד מספר ירחים נחל להוציא את יתר הכרכים משירי הלוי המסודרים ע"י החכם הנ"ל, עד היות ביד הקורא קובץ שלם מכל שירי המשורר הגדול הזה ומליצותיו הנחמדות. ואחרי כן, הבטיח לנו החכם המצויץ הנזכר, לסדר למעננו עוד רבים מספרי המשוררים הספרדים הנודעים לשם.

והננו מביעים בזה קבל עם את תודתנו הנובעת מקרב לבנו לכל החכמים הנכבדים העוזרים על ידנו במלאכה הגדולה הזאת בכלל, ולהחכם מר הרכבי בפרט. ונקוה כי גם לימים הבאים לא ימנעו את עזרתם ממנו עד בצענו את כל המלאכה אשר החילונו לעשות.

המו"ל.

חיי רבי יהודה הלוי ושיריו

(קצורן המשא אשר נשא הרב החכם ד"ר א"א הרכבי באספה גדולה בעיר פטרבורג בשנת 1881. נעתק על ידי י. ח. זאגאראדסקי *).

לְלוֹי בְּלִי יָקָר גְּלוּת וְגִקְוָה
 וְהוּא לְנֵת פֶּאֶר עַל רֵאשׁ מְשִׁיחֵי
 וְאִם זָרַח בְּחֹנֵן מְעַרְבֵי מְאוּרָה
 בְּמִזְרַח קְלָאוּ בְּלֵב צַדִּיקֵי
 וְרַבִּים רִצְצוּ אֶתְרֵי וְגִלְאוּ
 מִצֵּא דְרָבּוֹ, וְלֹא יָדְעוּ אֶתְרֵי
 וְשָׂרוּ הִלְבָּבוֹת מִהַדְרֵי
 בְּמֹו קִצְרוֹ לְשׁוֹנֵת מְשִׁבְתֵי ...

(תחכמוני)

א.

גאון השירה העברית הלאומית וְשֵׁר הַשְּׂרִים בִּישְׂרָאֵל
 מיום נסתם חוֹן — רבי יהודה הלוי (בערבית: אָבוּ אֵל חֶסֶן
 אֶל־לֵאוֹי) נולד לאביו ר' שמואל בערך שנת ד"א תת"מ (1080

(* מוכא כללי אל שירי היהודים בספרד ומליצותיהם נקוה לתת אחרי חג
 הדפסת מחברות השירים. הס"ל.)

לספה"ג), וכפי הנראה בעיר טולידה, במדינת קאסטיליה
הדרומית אשר בספרד, בחלק הארץ שהיה תחת ממשלת
הנוצרים.

בימי ילדותו הלך ללמוד למודי קודש וחול, דעת התורה
ודעת העולם, בארץ הדרום היא ספרד הערבית, מקום מרכז
החכמה והמדעים בימים ההם. יש אומרים כי למד בשיבה
הגדולה והמהוללה של רב יצחק אלפסי בעיר לוסינה. ומפי
מורים אחרים למד גם חכמת הרפואה, אהובת כל גדולי החכמים
בעת ההיא, גם הגה ויבוא עד תכלית דעת השפה הערבית
והקאסטילית. אולם יותר מבכל למודיו דבקה נפשו בשפת
הקודש ותהי לו שעשועים ויעש בה חיל עד להפליא.

באביב ימי נעוריו כבר החלה רוח השירה לפעמו ולשים
דבריה בפיו, ושיוריו אשר כתב בהיותו כבן שלש עשרה שנה
הפליאו גם לב אנשים כבירים לימים ומומחים במלאכת השיר
והמליצה. בהם היה גם המשורר הגדול ר' משה אבן עזרא
אשר מאז ראה פרחי שירת יהודה הרך בשנים דבקה נפשו
אחריו בידירות נאמנה ויענד עטרות תהלות לראשו.

במצב החמרי חבלים נפלו לר' יהודה בנעימים ולא ידע
מחסור ודאגה, לכן מצאה ידו להתמכר במנוחה שלמה
ובשקידה עצומה להתורה והמדע אשר אהב, ומלבד חכמת
הרפואה, ידיעת הלשונות והשירה העמיק חקר גם בפילוסופיא
היונית והערבית, ויצלול בתהומות החקירה האלהית ובחכמת
מה שאחר הטבע. —

אחרי התימו חוק למודיו ולבו מלא הרבה חכמה שב
רבי יהודה לעיר מולדתו בקאסטיליא וכפי הנראה רקע שם
אהלו ויבן לו בית נאמן. את חית ידו מצא ממלאכת הרפואה,

כי רכש לו שם תהלה בתור רופא מומחה מטיב גהה וירבו השואלים בעצתו. ואף כי עבודתו זאת רחבה ונסבה ותהי עליו כמשא — כאשר התאונן במכתביו לירידיו — בכל זאת לא הפריעתו מהוסוף חיל ואמץ להשתלם בכל סעיפי התורה והחכמה וקניני הרוח, ותהיינה כל עתותי החפש קדש לתורה ודעת קדושים, לחקר וריגיון, מליצה ושירה וכל המוביל למרום פסגת השלמות, ויפץ מעינותיו החוצה להרות צמאון תלמידים ורעים ולהפריח מטעי תהלה לרור דורים.

שירתו היתה כפלג אלהים היוצא מעדן, ובספרו "הכוזרי" הראה את ידיעתו העצומה בכל ספרי פילוסופי זמנו ובכל חקרי לב החכמים הרופאים וחוקרי הטבע המפורסמים בימיהם ההם, מלבד ידו החזקה ושלמות דעתו בכל ענפי חכמת ישראל וכל סעיפי היהדות.

מספר השנים אשר חי ר' יהודה בעיר מולדתו לא נדע, אף אין אתנו יודע פרטי קורותיו במשך השנים ההן, מרמזים קלים הנמצאים כרו וכוה בשיריו נראה כי בניס זכרים לא היו לו אך בת אחת יחידה ונכד ששמו יהודה מנברו זאת. בראשי החרוזים לאחת הקינות לתשעה באב גרשם "בת הלוי" ואולי צדקו המשערים כי מתקרת הקינה ההיא היתה בת משוררנו הלוי.

כנראה לא רותה נפש ר' יהודה נחת משבתו בעיר מולדתו, ויתאו לקבוע מושבו בעיר מלאה חכמים וסופרים ולהיות בקרבת משוררים ומלומדים, רעים וירידים. החפץ הזה לא נתן דמיון לו, עד הוציאו אותו לפעולות, לכן נמצאהו אחרי כן חי בעיר קרטבה (קורדובא) אשר בספרד הערבית, קן החכמות והמדעים.

בשנת 1140, בהיות הלוי כבן ששים, גמר אמר לעזוב

את ארץ ספרד ולהרים פעמיו למושאות ירושלים אשר בה
 חזה חזות הכל: מקור הקדושה והברכה העליונה, מעין השפע
 הרוחני ועדני אשר אלוה. — החפץ הזה קנן בלבו זה כמה,
 ואולי נדר נדר כזה במורת אשתו, והפעם לא יכול עוד הבלג
 על תאות נפשו ויחלט לראות בעיניו את אשר חזה בעיני רוחו
 כל הימים, להשתפך במקום אשר רוח אלהים שפוכה ולשאוף
 חיי נשמות אויר ארץ הקודש.

גם מוסרות אהבתו לבני משפחתו, גם ידידותו הרבה להמון
 רעיו ותלמידיו, לארץ מולדתו מקום קברות הוריו, לא עצרו כח
 להניאו מחפצו אשר מלא כל חושיו וכל הגיוני, ויפרד הלוי
 מכל מחמדיו ויסע וילך ירושלימה. בדרכו זו עבר דרך ערי
 ספרד ויבוא באניה למצרים, ובכל מקום בואו מוקטר מוגש
 לשמו, וגדולי הדור קבלוהו בכל אותות ארובה וכבוד. רבים
 מהם נסו להשיבו ממסעו ויעתירו עליו דבריהם להשאיר אתם,
 אך הוא לא שעה אליהם, ובאלכסנדריא של מצרים ישב
 באניה לבוא ירושלימה — אכן פה ינתק פתאם חוט ידיעותינו
 על אדותיו, עקבותיו לא נודעו לנו עוד מן הוא והלאה ודרכו
 נסתרה מאתנו! (השמועה כי בא למדבר יהודה ורשימת כ"י
 אחד שהגיע לדמשק — הן בספק גדול).

אנחנו לא נדע אם נתמלא בחיר מאוייו: לחזות את
 עיר הקדש, וכמו כן נעלם מבני הדורות הבאים אחריו מתי
 כבה נר חייו עלי אדמות ומקום קברו איהו. — והתעלומה הזאת
 הולידה בדמיון העם אגדה יפה מאד על אדות אחרית
 המשורר. לפי דבריה כאשר בא ר' יהודה לפני שערי ירושלים
 ועיניו חזו מושאות עיר חמדתו פרץ עליו המון רגשותיו,
 שירתו דרכה עזו ובהשתפכות נפשו חבר ויקונן בקול את הקינה
 הנודעה "ציון הלא תשאליו", והנה פרש ערבי עובר עליו ויחר

רבי יהודה הלוי

לו לראות ביהודי אהבה עצומה ורגשי עז כאלה לעיר הקדש וירמסוהו בפרסות סוסו. — הבקרת הנאמנה הראתה זה כבר כי אין נכונה בפי האגדה הזו, כי מחרוזים אחדים בקינה „ציון“ נראה ברור כי חברה בארץ המערב בהיות המשורר הרחק מירושלים ואה"ק, ולרוב חלקי הקינה הזאת לא יהיה כל מובן אם נחליט לאמר כי נתחברו ונקראו לפני שערי ציון. זולת זאת לא יתכן כי פרש ערבי יזיד אז להרוג אדם במיתה אכזרית כזו בשערי העיר, אחרי כי ירושלים ומספיה היו אז בידי הנוצרים נוסעי הצלב, והמושלמנים היו שם כגרים. — אכן האגדה הזאת תתאר לפנינו בציור אמתי מה עזה מה גדלה ומה נשגבה האהבה אשר בערה בלב המשורר לארץ אבותיו, ומה עצם כוסף רוחו לעיר הקדש! היא בחרה מיתה קדושה וטהורה להמשורר איש האלהים אשר כל חייו היו קדושים וטהורים. — הוא הגה כל ימיו אך בדעות אצולות ובכל מרום וקדוש, וכה גם תמו חייו בשירה נשגבה ובהשתפכות גפשו במקום אשר רוח אלהים שפוכה על בחיריו. —

ב.

מפעלות ר' יהודה בספרות תחלקנה לשרתים: לפילוסופיא ולשירה. מן הראשונה נשאר לנו — מלבד איזה שירים פילוסופיים — אך ספר אחד פילוסופי-דתי, אבל הוא שקול כנגד ספרים רבים. הוא אשכול שהכל בו, כל תמצית מבחר הדעות בחקר אלוה, בדת ובמוסר; הוא מדריך נאמן ומורה דרך האשר הזמני והנצחי לכל בן-ישראל, יהיה

מאיוה מעמד שיהיה . לא נשגה ולא נחטא לאמת אם נאמר כי אין בספרות אחרת מימי הבינים דוגמת הספר הזה, אשר בו ישא המחבר דעו על כל הענינים הנכבדים העומדים ברום החקירה והאמונה והגיונוי רחבו גם נשגבו ומכל דבריו נשקף לב טהור, נפש קדושה, אהבה כללית לכל הנברא במלם וחבה עצומה ללאום ישראל וכל קדשו!

הספר הזה נכתב בשפת המלומדים בימים ההם, ר"ל בשפה הערבית, ושמו בחרוזים: «בְּתַאֲבַב אֶל-חֲגֵה וְאֶל-דְּלִילֵי פִי נִצְרָה אֶל-דִּינֵי אֶל-בְּדִלְיֵי» (ספר הוכחה ומופת להגן על האמונה הנשפלה) ובהעתקה העברית של ר' יהודה אבן תבון נקרא בשם «ספר חֲבֻנְרֵי». בו יבאר ר' יהודה עקרי הדת הישראלית ועל מה אדניה הטבעו, ושיב על טענות הכופרים ובעלי הדתות אחרות כנגדה, ויגלה לנו את כל דעותיו ומערכי לבו על הליכות אלהים והליכות עולם, הנהגת אדם ותעודתו— בדרך שיחה ונכוח בין מלך הכוזרים ורחבר היהודי.

אם בפילוסופיא וחקר הדת היו לעמנו אנשי מופת רבים וכן שלמים אשר אולי עלו כגדלם או בפעולת ספריהם במרחלך הדעות והחקירה האלהית בישראל— על רבי יהודה ופעולת ספרו, אכן בשירה אחד הוא הלוי ואין דוגמתו בכל משוררי ישראל עד דור אחרון על עפר יקום!

בתקופת הערת שבה חי ר' יהודה הלוי קמו לעמנו בספרד משוררים רבים ויקרים, אשר שמורתם הוחקו באותיות זהב על לוחות ספרתנו, אולם כנוגה הירח מול אור החמה כן שיריהם מול שירי ר' יהודה. — כמעט נשמע קול שירתו בין בני דורו פתחו כלם אוניהם להקשיב רב קשב, ואלה לאלה שאלו וכן תמהו: האם שב לתחיה אחד משוררי ציון בימי קדם

בהלו נר אלוה על ראש עמו? הנגלה בתוכם שנית נעים זמירות
— ישראל? —

בראשונה הואיל ר' יהודה הלך בדרכי בני דורו,
ובמנהג הימים ההם שר שירי כבוד והלולים לחברים ואוהבים,
ליום חתונתם ושמת לבם, לזבח משפתה לאו חג הולדת.
וגם בשיריו אלה, אשר דרך חול למו, מרום ונשא וגבוה
הוא על כל בני גילו המשוררים. הנה כן הכין שיר לאחד
מרעיו המאשר וצולח, ויברכהו בכל משמני ארץ, וכאשר
הגיעה לאזניו פתאם השמועה הרעה כי רעהו זה נרצח בדרך
הפך הלוי את דברי השירה העלויה לקינה הקורעת כל לב. —
יפה השוה אחד החכמים את משוררנו זה לציר המהלל רובענס,
אשר אמרו עליו כי בקו אחד מצאה ידו לשנות תמונת פני ילד
שוחק לתמונת בוכה מרה (קויפמאן II).

גם נהג הלוי בראשית דרכו במנהג בני דורו: לשיר
שירים על היין, על האהבה בתענוגים ועל כל עניני חיי החמר.
אכן גם הלום ראינוהו משכמו ומעלה גבוה מכל שאר משוררי
התקופה החיא, כי הוא לא ישתעה בדמויונות תהו ובמשלים
אשר אין למו שחר, גם לא יעבור את גבול הצניעות והתם.
שיריו זכים וצחים, מלאים חום צה ורגשות עדינות וטהורות
המפכות מלב נָבֵר.

אכן לא בשירי חול חלקת הלוי ספון, כי עד מהרה
פנה אל שירת הקדש, אל השירה העברית הלאומית, והיא אך
היא הנחילתהו שם עולם אשר לא יכרת, היא נתנתהו מרום
מראשון ותנהגהו אל-מות בספר קורות עמו ובכתב גאוני
המשוררים בכל הזמנים והלשונות והעמים עד העולם.
בחלק גדול מהמון שיריו ידבר הלוי נפלאות על אל
אליה ועל עמו בחירו. לשונו תרון ותספר מראות אלהים, גלוי

השכינה להאבות והנביאים קדושי עליון, אהבת ה' לישראל כאב לבנו יחידו, אותותיו ומופתיו להצילו מכף צרים, צאת ישראל ממצרים ובואו לארץ חמדה, עון מריו וגלותו מעל שלחן אביו, געגועי הבן הגולה לשוב אל האב והתחננו מלפניו לשוב לרחמו כימי עולם — כל התמונות האלה יתאר לנו הלוי בשלל צבעי אורה, ברגש אדיר ובכח נעלה ונשגב עד כי לבנו ילך שבי אחריהן, ורוח מלפניתן יעטוף ימלא בתי נפשו נגוהות ועליצות קדש.

יותר משלש מאות שירי קדש מר' יהודה הגיעו לידנו (מספר כל השירים אשר נשאר אחריו — אלף בערך), והם פשטו ככל תפוצות ישראל, בהם יערו אחינו רוחם בתפלה זה שמונה מאות שנה כמעט, ועד נצח יהיו הם המליצים בין ישראל לאביהם שבשמים. —

ומי כהלוי מקונן על צרות בת עמו! מי כמוהו בורא ניב שפתים לענות העם הנודד בלי מנוח, השותה מכוס היגונים בלי הרף והנדף בלי הפוגות! בשיריו תשמע האנחה המרה והארוכה של כל האומה הישראלית, וכל איש ישראל ישמע בהם את הד קול מרת לבו הפצוע והמית בכי נפשו המצרה, בדמעותיו יראה דמעות כל אחיו הבווערות ובקנותיו יאזין קינת כל האובדים והאמללים מראשית גלות התל ועד הימים האחרונים. —

וגולת הכותרת על כל שירי ר' יהודה הם „שירי ציון“, הם שיריו אשר שר לחבת ציון מיום גולד בלבבו החפץ ללכת ירושלימה עד עשותו ועד הקימו מחשבתו הקדושה הזאת. בהם תגלה ותראה לפנינו נפש המשורר בכל גדלה והדרה וזיו תפארתה. בהם נראה את הלוי בכל עצמת קדושתו, עוזו אמונתו, להבת רגשותיו והמון לבו כהמות ים לגליו. כם נחזה

את אהבתו בלי קְצָרִים לַצִּיּוֹן עִיר הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר הִיא לוֹ חוֹתֶם
 חַכְמַת כָּל קֹדֶשׁ וְכָל מִשְׁאֵל נֶפֶשׁ, נַחֲוֶה אֶת הָאֱהָבָה הַזֹּאת
 בְּרֵאשִׁיתָהּ, וְאַחֲרֵי—בְּהַגְבִּירָה חֵילִים וְעֲצֻמָּה עַד כִּי לַכְּדָה כָּל מַעֲיָנָיו
 וְהַגִּיּוֹ וְתִשְׁפּוֹךְ מִמִּשְׁלָתוֹ עַל כָּל חוֹשֵׁיוֹ בּוֹ וְכָל חַי רֹחוֹ, עַד כִּי
 לְאַחֲרוֹנָהּ נִמְקַם הַמְשׁוֹרֵר מִמּוֹקְמוֹ, מֵאַרְץ מוֹלַדְתּוֹ, מִזְרוּעוֹת בְּתוֹ
 יַחֲדָתוֹ וְנִכְדוֹ שְׂאֵרֵי נִירוֹ, מִקְבְּרֵי אֲבוֹתָיו וּמַחְבֵּרֵת אוֹהֲבֵים רַעִים
 וּמִזְכוּרִים, וְלַעֲתָ זִקְנָה לִקַּח מִטָּה נִוְדָדִים בִּידוֹ וְשֵׁם נִפְשׁוֹ מִטָּרָה
 לְתַלְאוֹת וְנִוְדָדִים וְטַלְטַל טַלְטַלָּה גִבֹּר בֵּים וּבִיבִשָׁה לַמַּעַן הַשְׁתַּפֵּךְ
 עַל שִׁמְמוֹת הַר הָאֱלֹהִים וְלִהְתַּמוּנָה בְּמִקְוֵי הַשִּׁירָה וְהַקְדוּשָׁה— —

וּבַהֲגִיעוֹ כַּמַּעֲט אֶל מָרוֹם קֶץ תִּשְׁוֹקְתוֹ נִדְמַתָּה נִפְשׁוֹ
 פִּתְאֹם מֵאוֹנֵי בְנֵי תַמּוֹתָהּ וְקוֹל מְלִיָּה נַחְבָּאוֹ מִשׁוֹכְנֵי הָאָרֶץ הַלְלוּ,
 כִּי פִרְחָה וְתִצַּא מִן גּוֹה, עֲפַתָּה עַל כִּנְפֵי הָאֱהָבָה וְהַשִּׁירָה
 לְמַעֲוֹנָה מַעֲוֹן אֱלֹהֵי הַרוּחֹת, לְשִׁיר שִׁוִּיָּה תַחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד
 בְּרֵן יַחַד בְּצֵי אֱלִים...

ג

שֵׁם ר' יְהוּדָה הַלְלוּ נִקְדַּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל וּלְשִׁירָיו וּלְזִכְרוֹ תֵּאוֹת
 כָּל נֶפֶשׁ. עוֹד בִּימֵי חַיָּו קִשְׁרוּ כָּל הַמְשׁוֹרְרִים כְּתָרִים לְרֵאשׁוֹ
 וִירוֹמְמוֹהוּ עַל כָּל שֶׁבַת וְתַהֲלָה. בַּעֲדוֹ רַךְ וְצַעִיר שֶׁר עָלָיו ר'
 מוֹשֶׁה בֶּן עֲזָרָא:

אֵיךְ בֶּן נְעִים וְצַעִיר שְׁנַיִם
 יַעֲזוֹם הָרִי בֵּין עַל גִּבּוֹ?
 אִזְ עוֹל יָמִים יִהְיֶה רָמִים
 וְיַעֲזוֹד נֶעֶר הוּא וְיִבְאֵבוּ!

הן משעיר זָכח לאִיר
 אֲרֶה עוֹלָם וּמְכוֹן רָחֵבוֹ ,
 וּבִיד רָמָה מְרֹאֵשׁ בִּימָה
 גִּשְׁקָה , כִּי לֹא מֵאֲשַׁנְבוּ ...

ובמקום אחר יאמר :

לֹא הֶאֱמַנְתִּי עַד אֲשֶׁר רָאוּ בָּהּ
 עֵינַי, אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ אָזְנוֹיִם
 וַיִּפְגְּעוּ בִּי מִלְּאֲבֵי שִׁבְלֶהָ כְּמוֹ
 פְּגָעוֹ בְּיַעֲקֹב מִלְּאֲבֵי שָׁמוֹיִם —

והפילוסוף הגודע ר' יוסף בן צדיק ישיר לכבודו :

אָבִי הַיָּשִׁיר כְּאֵלוֹ טַפְחוֹהוּ
 יְדֵי אָגוּר , וְאֶמְנָתוֹ דְּבוּרָה
 יִצְוֹרֵד הַנְּפִשׁוֹת , רַק לְרִצּוֹן ,
 כְּלִי יִקוּשׁ וְלֹא רִשְׁתׁ מְזֻרָה ,
 לְבַד בְּשִׁפְתַי דְּבִשׁ וְדַבֵּר נְגִידִים ,
 וְחֵן בְּפֶן , וְטַל מְלָה בְּרִנְיָה .
 הַגּוֹר אֲרִיֶּה יְהוּדָה , אוֹ אָבִי ? כִּי
 חֲלוּשָׁה נִמְצְאָה בּוֹ עִם גְּבוּרָה
 לְזָכֵר פְּעָלוֹ רוּחַ קִנְיָה מוֹ ,
 וְאוֹר מְזֻהָרׁ פְּקִנֵי מְזֻרָה .
 כְּלִי יִפִּי , אֲחִי שִׁבְלֵי , אָבִי חֵן ,
 אָבִי מוֹסֵר , יִדֵּי חֲקִמָה וְתוֹרָה .

והמשורר אלהריו בעל התחכמוני, בספרו במעלת כל משורר ומשורר יאמר על רבי יהודה כדברים האלה:

שירי הלוי ר' יהודה, לוית חן לראש התעודה,
ועל צוארה טור אדם פְּטָדָה, הוא לבית השיר
העמוד הימיני, יושב בשבת תחכמוני, הוא
עדינו העצני, והוא עורר את חגירתו על
הנפילים, ועזב גבורי השיר חללים, וכל שיריו
לב החכמים יחיתון, וכמעט לפניו סף אָסָף
ואזלת יד ידותון, ויהי שיר בני קִנְח, לְטִנְח.
הוא בא באוצר השיר וְשָׁלַל בית נכתה, ולקח
כל כלי חמדו, ויָצָא וסגר השער אחרי צאתו,
וכל היוצאים בעקבותיו ללמוד מלאכת שירותיו,
לא השיגו אבק מרכבותיו, וכל המשוררים ישאו
מדְּרֹתָיו, ויִשְׁקוּ מִרְגְּלוֹתָיו, כי במלאכת הפיוט,
לשוננו ברור ושחוט, ובשירי תפלותיו ימשוך
כל לב ויכבשנו, ובשירי תְּשֶׁק ניבו כשכבת
הטל וגחלים בערו ממנו, ובקינותיו יזיל עֵנָן
הבכי ויבקיענו, ואם יחבר אגרת או מגלה,
תמצא כל מליצה יפה בה גְּלוּלָה, כאלו מכוכבי
רום גְּדוּלָה, או מרוח הקדש אצולה, ובאֶהֱל
השיר נפתחו לו שערי גבוהים, כי שם נגלו
אליו האלהים, וברוח פיו גלי חכמות ישביח,
וכארי יריע אף יצרות, וכל אשר יעשה יצלחה.

המשורר והמדקדק ר' אברהם בדרשי (אביו של המליץ
ר' ידעיה בעל ס' בחינת עולם) יכנה את ר' יהודה בשם
אורים ותומים.

באלה כן עוד משוררים רבים בימי הבינים, מבקרים
 נאמנים, סופרי הקורות, פילוסופים וחכמי המוסר הביעו
 רגשי התפלאה על גאון השירה הזה ויתנו תקף תהלתו. ביותר
 נגלה כבוד הלוי וחין ערכו בעת החדשה בעמוד לספרותנו
 חוקרים ומבקרים כרש"ל רפאפורט, צונץ, רשד"ל ועוד. הרש"ד
 לוצאטו, אשר בכמה פרטים ממעלות רוחו, רגשותיו והשקפותיו
 דמה לר' יהודה, ירד עד תכונת שירי הלוי ועד עמקי סתרי
 רוחו, ויחמדהו ויעריצהו, ויוציא לאור רבים משיריו אשר היו
 ספונים וטמונים בכ"י געלמים מעין איש, וכל שיר חדש מהלוי
 אשר מצא היה בעיניו כאוצר כל כלי חמדה.

על ידי המשורר העברי לאשכנזים היינריך היינע ועל
 ידי ספרי חכמי עמנו צונץ, מיכאל זקש, גייגער וגראטץ ודומיהם
 נתפרסם טבעו של ר' יהודה גם בין חכמי העמים דורשי קורות
 הספרות הכללית.

והנה זה קרוב לשמונה מאות שנה עברו מזמן חיי הלוי
 ושיריו המסולאים בפז עוד יאירו את עינינו כעמוד אש, וכל אשר
 יוסיפו בני עמנו להוקיר את העבר, את זכרונות ימי
 תולדותיהם, את שפתם הקדושה ואת תעודתם בעתיד, כן
 יגדל וכן ירום ערך מעלת המשורר המהולל הזה ונשא ונבה
 מאד.

דבר אל הקורא

מאת המעריך והמסדר.

הנכבדים המוציאים לאור את ספרי אח"א ס"ף בקשוני לסדר חלק משירי ר' יהודה הלוי ומליצותיו במחברת המסוגלת למקרא העם ולהרשות להם להציג בראש המחברת את קצור דרשתי אודות רי"ה בתור מבוא, ובחפץ לבי נרציתי לבקשתם ושלחתי להם לדוגמא רשימה קטנה משיריו ומליצותיו שבאו כבר בדפוס הראויים לבוא במחברת כזו. והם הדפיסו על פי הרשימה ההיא וגם בחרו את ההערות הנחוצות במקומות הנרשמים (וביחוד הערות רשד"ל) ואחרי כן נשלחו אלי העלים בדפוס להגיהם. ובראשונה לא השבתי לספח אל המחברת את הערותי, אולם אחרי כן שבתי וראיתי כי אך טוב הוא לאחוז במקרה זה ולהשתדל להוסיף דבר מה בתקן השירים והמליצות הבאים בזאת המחברת; כי החבורים המפוארים מבחירי הסופרים שבבל אומה ולשון (קלאסיקער) יודפסו עשרות ומאות פעמים, ובכל פעם ישתדלו המדפיסים והמעריכים את החבורים לדפוס להוסיף עליהם שלמות, וביחוד כמה שנוגע לנוסחאות ישרות עפ"י ספרי דפוס וכ"י ולהערות המבארות כל הדבר הסתום והקשה, ומדוע זה תגרע נחלת בחיר משוררי ישראל מספרד?— הן אמת כי חכמים רבים בדורותינו התעסקו בשירי הספרדים בכלל ושירי רי"ה ביחוד, אולם כרובם כתבו בלשונות גויי אירופא אדות חלק קטן משיריו, וחבוריהם גוערו לחכמים וסופרי-מבנינים. ואדות הדפסת גוף השירים בשלמות עם באור בעברית היה הרשד"ל ג"ע האחד שאחרי מחברתו הנפלאה בתולדת יהודה (שהציתה אש האהבה בלב רבים מבני

עמנו לשירת רי"ה וגם להיהדות בכללה) החל להדפיס את הדיואן לרי"ה עפ"י כ"י שהיה בידו (שכעת הוא נמצא באוצר הספרים באוקספורד). אך הספיק להדפיס ממנו רק חלק קטן משירי קדש — וה' פיליב חזר והדפיסו עם איזה שניים — ומי יודע מתי תהי בידנו אספה שלמה ומתוקנת מכל הדיואן של רי"ה הראוי להיות קנין כל האומה כלה? ומה גם כי מספר החכמים המומחים ובקיאים בשירי קדמונינו הולך הלוך ודל: הרשד"ל איננו, הדר' איגר (עגערס) איננו, וגם הרש"ז לוקח מעל ראשנו!

מפאת כל זאת אחשוב לנכון כי כל הקרב לעת כזאת להדפיס משירי גאוני משוררי ספרד בכלל ושירי האחד המיוחד שבהם רי"ה בפרט חובתו היא לקרב אותנו אל המטרה בצעד גדול או קטן: להוציא לאור הדפוס מחבוריהם בשיר ומליצה שלא נדפסו עד כה; ואם ישוב להדפיס מאותם שכבר יצאו לאור אזי מהראוי לתקנם ולהשלימם עד שיוכלו להיות כחלק ממהדורא כללית הערוכה על פי חקי הבקרת בימינו אלה. ועתה אניד במלה קצרה איך נהגתי בהגהת המחברת ובהערותי.

רוב השירים שבזאת המחברת נדפסו על ידי החוקר הגדול והאמן הנפלא הרשד"ל נ"ע, ואותם הנוזתי כאשר יצאו מתחת ידו, ובמקומות שתקנו החכמים הבאים אחריו או שנטיתי אנכי מדעתי הצגתי את ההגהות בסוף המחברת (אף כי כמה מהן באמת ראויות הן לקנות מקום בגוף השירים). אולם לא כן נהגתי בשירים שהדפיסו או נקדו החכמים גראָטץ, דוקעס (אשר הרבה משגיאותיו תקן גייגער על פי מכתבי רשד"ל) יה"ש, פיליב וקאמפף, אף כי חייבים אנו להם תודה על עמלם והשתדלותם, אך מפני שלא העמיקו להקור בשירים קדמונים

ואינם מומחים לדברי זה כרשד"ל, לכן שניתי והגהתי בהם על הרוב בפנים המחברת במקומות הצריכים, ובסוף המחברת בארתי טעמי ונמוקי.

ובמשך זמן יתר מחמשים שנה מעת שנדפס חבור הרשד"ל בתולת בית יהודה (אשר יצא ראשונה בדורותינו להגיד במחנה ישראל את יקר תפארת רי"ה) כמה משיריו נדפסו בשניה גם ע"י רשד"ל בעצמו (כדיואן) גם ע"י חכמים אחרים. ובימינו אלה אך טוב ומועיל הוא לדעת איה איפוא נדפס כל שיר אצל החכמים בעלי האכופות, למען דעת כל הנוסחאות שנמצאו בו וההערות שנאמרו עליו. גם הניח הרשד"ל בחבוריו לקט ושכחה שפרשו החכמים הבאים אחריו. נוסף לזה שם הרשד"ל את פניו רק אל הנבונים וחכמי הדור ולא אל אנשי העם, ולכן האריך הרבה בדקדוק הלשון וקצר בבאוריו בדברים פשוטים למבינים מדעתם. מפאת כל זה הוספתי לפרש בהערותי כמה דברים קלים כאלה לתועלת בני העם. גם השתדלתי לציין בהערות את המקומות הנודעים לי מהדפסת כל שיר ושיר מבעלי האסופות, וכמו כן לברר איזה נוסחאות ולהוסיף איזה הערות קצרות אשר אקוה כי לא תהיינה ריקות מתועלת גם לנבוני דבר. אך משכתי את ידי מלדבר אדות כתבי היד משירי רי"ה המונחים באוצרות הספרים (ורק איזה רשומים קצרים מכ"י דפה נתתי לדוגמא) וע"ד הדפוסים הקדמונים והאחרונים, מעלותיהם וחסרונותיהם, ע"ד התרגומים ללשונות אירופא והבאורים השונים שנדפסו עד ימינו, ועוד ענינים כדומה, כי כל אלה דברים נחוצים הם למהדורא מדעית ולא למהדורא המיועדת למקרא העם. והיה אם תמצא המחברת הזאת חן בעיני הקוראים אוי אומיף ברצות האל לסדר עוד מחברת שניה ושלישית וכו' עד תום כל שירי רי"ה, ועל ידי המו"ל הנכבדים בעלי א ת י א ס ף

תתגלגל זכות כזאת להוביל לבני אומתנו שו את חבורי משוררם
 היותר מפואר ומהולל! ולעת עתה אצא בתודה להנכבדים
 האלה על אשר השתדלו לשכלל את פאר המחברת בדפוס,
 ומי יתן ותהי משכרתם שלמה גם בעולם הזה!

פריסבורג, ד' סתתס התרנ"ג.

אברהם אליהו הרכבי.

לוח השירים והמליצות שנדפסו במחברת הזאת
 עפ"י א"ב .

מכתב ה'	ד'	מחלקה	אבני נזר . . . . .
י"ט	ג'		אדון יצרו . . . . .
מכתב ב'	ד'		אדוני בושתי . . . . .
י'	ג'		אהה לא יום . . . . .
כ"א	ג'		איה כבוד . . . . .
ו'	ג'		איך אחרוך . . . . .
י"א	ז'		אלהי אל תשבר . . . . .
ד'	ז'		אלהי משכנותך . . . . .
כ"ד	ז'		אלהי פלאך . . . . .
מכתב ו'	ד'		אם רצון . . . . .
ט"ז	ג'		אמר בלב ימיב . . . . .
ל"ח	ג'		אמת אשפוט . . . . .
י"ח	ז'		אצעק בלב נמס . . . . .
י"ג	ג'		אראה זמן . . . . .
ט"ו	ג'		ארון חכמה . . . . .
פתגם א'	ד'		אשישות מבלי יין . . . . .
כ'	ג'		אשר שמך . . . . .
כ"ה	ג'		אשרי ותארכנה . . . . .
חידה ב'	ד'		אשרי ידודים . . . . .

ב

מ'	ב' אעיר	.....
ה'	בכה על מחרת	.....
ב'	בכל לבי	.....
ג"ד	בן פורת	.....
י"ה	בעברו על פני	.....
ט'	בעלת כשפים	.....
ל"ב	בעת נרפש	.....
ל"ז	בשומי מעברות	.....

ג

י"ו	גביר תורה	.....
-----	-----------	-------

ד

ח'	דברוך במר	.....
מ"ז	דוד מתקן	.....
ג'	דורשי תורה	.....

ה

י"ב	הבא מבול	.....
כ"ה	הגיע זמן	.....
ס'	הידעו הדמעות	.....
ז"ד	היוכלו פגרים	.....
כ"ג	הפשט הזמן	.....
ט'	הציקתני תשוקתי	.....
ג"ה	הרים ביום סיני	.....
כ'	הרף שאון ים	.....

התמיר בזקונים . . . . . ג', ד'
התרדוף גערות . . . . . א', ט"ו

ך

זכה בוכה . . . . . ד', חידה ג'
זמה מת . . . . . ד', חידה ד'
זמה עור . . . . . ד', חידה ה'
זמה צפור . . . . . ד', חידה ו'

ץ

זאת התלאה . . . . . ג', י"א
זה רוחק . . . . . א', י"ג
זעק יער . . . . . ג', י"ב

ח

חזות קשה . . . . . ד', מכתב ג'
חן חן . . . . . ג', כ"ט

ץ

יאר יואר . . . . . ג', כ"ז
יאמץ לבבך . . . . . ט', ו'
יד פדות . . . . . ט', ה'
ידידי השכחת . . . . . ט', א'
ידענוך נדוד . . . . . ט', ה'
יום נכספה . . . . . א', ג'
יום שעשעתיהו . . . . . ט"ה
יונה נשאתה . . . . . ט"ז
יונה על אפיקי . . . . . ט"ט

ה'	יונות הושתו . . . . .
י"ד	יונת אלם . . . . .
כ"א	יונת רחוקים נגני . . . . .
י'	יונת רחוקים נדרה . . . . .
י"ט	יועץ ומקים . . . . .
ה'	יוטב בעיניך . . . . .
כ"ז	ילד לגן עדן . . . . .
מ"ח	ילדי זמן . . . . .
ג'	ימין ה' . . . . .
י"א	ימינך השיבות . . . . .
ד'	יעבור עלי . . . . .
א'	יפה נוף . . . . .
כ"ו	יפי קול . . . . .
ב'	יפרח חתן . . . . .
י"ג	יצאה לקדמך . . . . .
ז'	ירושלים האנחי . . . . .
ט	יריעות שלמה . . . . .
ל"ג	ירגו ימים . . . . .

ט

ד' חידה ז'	כלי מכיל . . . . .
ט' ז'	כנדה היתה . . . . .

ל

ל"ה	לא העננים . . . . .
ב'	לבי כמזרח . . . . .
כ"ג	לבי מעירי . . . . .
ל"ב	ליהודים היתה . . . . .

לך נפשו	ל"ז	ל"ז
למצרים	נ"ז	נ"ז
לרב יצחק	ג'	א'

מ

מאז מעון	י"ט	ט'
מבחר נזרים	ל"א	ל"א
מה אתנה	כ'	ט'
מה יפית	נ"ד	נ"ד
מה תעלה	נ"א	נ"א
מכנף הארץ	מכתב ד'	ד'
מלונת הדסים	נ"ג	נ"ג
מן ההדס	נ"ט	נ"ט

נ

נאם אסף	כ"א	א'
נבעלה שמש	נ"ו	נ"ו
נטה בי	כ"ה	א'
נקלותי ודלותי	מ"ד	ג'

ס

סעפי בחנכה	כ"ד	ג'
סערה עניה	י"ח	ג'

ע

עורה ידודי	מ"ג	ג'
עיני כל	ל'	ג'
על מה גביר	מ"ו	ג'

על משכבי . . . . . ד', מכתב א'
 עליו כזאת . . . . . נ', נ"ט,
 עפיה תכבס . . . . . נ', מ"ב

ט

פעמון זהב . . . . . נ', כ"ב

צ

צאן אבדות . . . . . ט', י"ו
 ציון הלא תשאלו . . . . . צ', ו'
 צנפני זמן . . . . . צ', כ"ח

ק

קוראים בלבב . . . . . ט', ט"ז
 קראו עלי כנות . . . . . ק', י'

ר

ראה כי ענני . . . . . ר', כ"ג
 ראו חפה . . . . . ר', נ"ו

ש

שלום לצביה . . . . . ט', מ"א
 שלום שלום . . . . . ט', ל"ז
 שלמה בהוד . . . . . ט', ט"ו
 שמש וירח . . . . . ט', י"ט
 שפתי היתה . . . . . ט', י"ד

ת

תן ריחך . . . . . ת', י"ז

כתבת המו"ל:

Издательство „**Achiasaf**“ Варшава.

Verlag „**Achiasaf**“ Warschau.

B

315.

1a1.

Verlag „Achiasaf“

OZAR ISRAEL

Auswahl Hebräischer Classiker

unter Mitwirkung von mehreren
jüdischen Schriftstellern.

Erstes Buch

Rabbi Jehuda Halevi

Gedichte
&
Briefe

mit Noten

von S. D. LUZZATO und anderen
Gelehrten

edirt unter Aufsicht von

Dr. A. Harkavy.

Erstes Bändchen.